

ΔΗΜΗΤΡΑ ΚΑΡΑΜΠΟΥΛΑ

**Περί της απονομής και οργάνωσης της ποινικής δικαιοσύνης
στις περιοχές της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου" και των
Ιονίων Νήσων με αφορμή μια απόφαση του Εφετείου Πάργας
των αρχών του 19ου αιώνα**

I. ΓΕΝΙΚΑ, II. ΕΝΕΤΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ (εφαρμοσθέν δίκαιο), III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ (Α. Περιοχή Επτανήσου, Β. Περιοχή της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου"), IV. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ 11/12/1803 ΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΠΑΡΓΑΣ ΕΠΙ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ.

I. ΓΕΝΙΚΑ

Η περιοχή της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου"¹ ως ηπειρωτικό εξάρτημα των Ιονίων Νήσων υπήρξε ανέκαθεν μαζί με τα Ιόνια αντικείμενο διαπραγματεύσεων ανάμεσα στις εκάστοτε κυρίαρχες δυνάμεις λόγω της στρατηγικής τους θέσης στη Μεσόγειο. Με τη Συνθήκη του Καμποφόρμιο (17 Οκτ. 1797) τόσο τα Ιόνια Νησιά όσο και οι πόλεις της ηπειρωτικής και ακαρνικής παραλίας παραχωρήθηκαν στον Μ. Ναπολέοντα μετά από μακρά περίοδο βενετικής κυριαρχίας². Με τη σύντομη

1. Βλ. Ρ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Η Συνθήκη της Πρέβεζας (25 Δεκ. 1800) και η Απλήχησή της στα 1828, *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά τ. 5ος 1996 (Μνήμη Λεάνδρου Βρανούση) (Ανάτυπο)*, Αθήνα 1996, σ. 403 § 1 (στη συνέχεια: Συνθήκη): "Ο όρος "Ακρωτήριο" απέδιδε το "Continente", με το οποίο οι Βενετοί χαρακτήριζαν την Ηπειρωτική και στερεοελλαδίτικη παραλία και κυρίως τις κτήσεις Βουθρωτό, Πάργα, Πρέβεζα και Βόνιτσα σε αντιδιαστολή με τις νησιώτικές τους κτήσεις στο Ιόνιο. Η μετάφραση του όρου ήπειρος, στεριά δημιουργεί σύγχυση με τα σημερινά γεωγραφικά διαμερίσματα της Ηπείρου και της Στερεάς ενώ ο όρος "Continente" περιελάμβανε την παραλιακή λωρίδα και των δύο διαμερισμάτων".

2. Η προσάρτηση των νησιών του Ιονίου στον αποικιακό κορμό της Βενετίας απετέλεσε στόχο της βενετικής πολιτικής μετά την ήττα της στη Δαλματία και την απώλεια της Ραγούζας (1538). Η Βενετική κυριαρχία εγκαθιδρύθηκε στα νησιά διαδοχικά, άλλοτε με συγκατάνευση του πληθυσμού και άλλοτε με πόλεμο. Η Κέρκυρα, μετά την κατοχή των Ανδεγαυών της Νεαπόλεως, που κράτησε σχεδόν ένα αιώνα, έγινε με πρωτοβουλία των κατοίκων της βενετική κτήση το 1386. Η Ζάκυνθος, η Κεφαλλονιά και η Ιθάκη υπήχθησαν οριστικά

εκεί παρουσία τους οι Γάλλοι³, – η οποία παύει με τη Διάσκεψη της Κωνσταντινούπολης (21 Μαρτίου 1800)⁴, όπου Ρώσοι, Τούρκοι και Βρετανοί ορίζουν τα Ιόνια ως "Πολιτεία των Επτά Ηνωμένων Νήσων" κάτω από την επικυριαρχία και προστασία της Πύλης, – έδωσαν μία πνοή ελευθερίας στα νησιά με την κατάλυση του αριστοκρατικού Πολιτεύματος, που είχαν επί αιώνες επιβάλλει οι Βενετοί και την εγκαθίδρυση του πρώτου δημοκρατικού Πολιτεύματος στη περιοχή.

Ηδη με επιστολή που έστειλαν οι αρχηγοί των σύμμαχων στόλων προς τους "εγκατοίκους της Πάργας και των πλησίον εκεί" και πριν ακόμα από την συνομολόγηση των συνθηκών, διαφαίνεται ότι το καθεστώς της Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου θα είναι ανάλογο προς το καθεστώς της Ιονίου Πολιτείας και τα ισχύοντα στα νησιά θα εφαρμόζονταν κατ' αναλογία στις προνομιακές αυτές περιοχές⁵. Σε

στη Βενετία το 1485 η πρώτη, το 1500 η δεύτερη και το 1503 η τρίτη. Στα Κύθηρα οι Βενετοί έλεγχαν την κατάσταση ήδη από το 1364, ενώ αντίθετα στη Λευκάδα (Αγία Μαύρα) η Βενετοκρατία άρχισε ουσιαστικά από το 1699. (Βλ. Χ ρ. Μ α λ τ έ ζ ο υ, Επτάνησα, Ι.Ε.Ε. τ. Ι', Αθήνα 1974 σ. 215-228 [στη συνέχεια: Επτάνησα]).

3. Στο Τίλσιτ (8 Ιουλίου 1807) τα Ιόνια παραχωρούνται ξανά από τους Ρώσους στους Γάλλους και αρχίζει η περίοδος της δεύτερης Γαλλικής Κατοχής, η οποία λήγει με την υπογραφή της ανακωχής (14 Απριλίου 1814) ανάμεσα σε Γάλλους και Βρετανούς και την παράδοση της Κέρκυρας (26 Ιουνίου 1814) στους Βρετανούς.

4. Το κείμενο της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως δημοσίευσε ο Π. Χ ι ώ τ η ς [Σειρά Ιστορικών Απομνημονευμάτων, τ. Γ', Κέρκυρα 1863, σ. 748-753 (στη συνέχεια: Ιστορικά Απομνημονεύματα)] και ο Κ. Μ α χ α ί ρ α ς [Πολιτική και Διπλωματική Ιστορία της Λευκάδος (1797-1810), τ. 1 Αθήνα 1954, σ. 227 επ. Το κείμενο σε ιταλική μετάφραση δημοσίευσε αφενός ο Ε. Ζ α μ π έ λ η ς (L' augusta Convezione delli XXI Marzo MDCCC e pezzi autentici ad essa relativi, Traduzione dal Francese. Nella Publica Stamperia di Corfu, L'anno MDCCCI, σ. 3-14), αφετέρου περιλήφθηκε στη συλλογή Le tre Costituzioni (1800, 1803, 1817) delle sette isole Ionie ed i relativi documenti con l' aggiunta dei due progetti di costituzione del 1802 e 1806 e delle modificazioni e riforme alla costituzione del. 1817, Κέρκυρα 1849.

5. Ε. Π ρ ω τ ο ψ ά λ τ η, Συμβολή εις την Ιστορίαν Πρεβέζης και Πάργας (1798-1802), Δελτίο Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας, τ. 11 (1956) σ. 67 Επιστολή 5 (Κ, 8α, 18) της 19ης Νοεμβρίου 1798 (στη συνέχεια: Συμβολή): "Από τόν αρχηγόν τῆς ρωσικῆς φλότας ὁμοῦ μέ τόν αρχηγόν τοῦ στόλου τῆς ὀθωμανικῆς πόρτας πρός τοὺς ἐγκατοίκους τῆς Πάργας καί τῶν πλησίον ἐκεῖ ὅπου νά λάβετε τὰ ἴδια προνόμια καί διοικήσεις καθὼς ὠφελοῦνται ἐλευθέρως καί αἱ ἐπίλοιποι νῆσοι ἕως νά ἀκολουθήσῃ ἡ κοινὴ ἀπόφασις ἀπὸ τοὺς συμμάχους βασιλεῖς μας". – Πρβλ. Ρ. Σ τ α μ ο ὕ λ η, Πηγές της Ιστορίας της Πρέβεζας (υπό εκτύπωση), Αρχείο Μητροπόλεως Πρεβέζης, ΑΜΠ 21 (Βιβλίο Διοικήσεως), έγγραφο της Προεδρίας της Διοικήσεως Πρεβέζης της 2ας Μαΐου 1806 φ. 29ν (στη συνέχεια Πηγές): Κατὰ τὸ σύστημα τῆς Διοικήσεως ἡ δῆκη τῶν κρητιρίων εἶναι ἀνάλογες εἰς τὰς τάξεις, καὶ μέθοδες τῆς ἐπτανήσου ῥεπούμπλικας. – Πρβλ. ἐπίσης Σ τ α μ ο ὕ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19 (Επιστολάριο) επιστολή της Διοικήσεως Πρεβέζης προς τον Πρύτανη της Αγίας Μαύρας της 23ης Ιουλίου 1802 φ. 13γ, όπου τονίζεται η ανάγκη συμπόρευσης της Συμπολιτείας του

αντίθεση με τα Ιόνια νησιά, που θα τελούσαν σύμφωνα με τη συνθήκη της Κωνσταντινούπολης κάτω από την επικυριαρχία και την προστασία της Υψηλής Πύλης, οι περιοχές του Βουθρωτού, της Πάργας, της Πρέβεζας και της Βόνιτσας, οι πόλεις της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου" ενσωματώθηκαν στην Οθωμανική αυτοκρατορία κατόπιν παραχώρησης ειδικών προνομίων στους κατοίκους της περιοχής. Τα προνόμια του πληθυσμού των πρώην Βενετικών κτήσεων της ηπειρωτικής και στερεοελλαδικής παραλίας, η βάση δηλαδή της νομοθεσίας των νέων κτήσεων του σουλτάνου, διατυπώθηκαν στη "Συνθήκη της Πρέβεζας"⁶.

Το δεύτερο άρθρο της συνθήκης της Πρέβεζας (25 Δεκ. 1800)⁷ όριζε, ότι στην

Ακρωτηρίου με την Ιόνιο Πολιτεία, όπως ταιριάζει σε ένα γένος και μία επικράτεια "νά βοηθούμεθα εἰς ταῖς χρεῖαις μας, διὰ νά σπληνηθῇται τοιούτω τρόπῳ ἢ ἐπάλληλος συγκινωνία, καὶ συμπολίτευσις, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἐνέργεια τῆς Πραγματείας ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ κάθε γένους, καὶ ἐπικρατείας".

6. Το κείμενο της Συνθήκης της Πρέβεζας δημοσιεύθηκε από την Ρ. Σ τ α μ ο υ λ η, Συνθήκη σ. 437.

7. Σ τ α μ ο υ λ η, Συνθήκη, άρθρον βον, σ. 437: *Οἱ Νόμοι, καὶ ἡ Δικασία τῆς Δικανικῆς καὶ Ἐγκληματικῆς Διοικήσεως θέλουσιν εἶσθε ἀνάλογοι μὲ ἐκείνους τῆς Ἑπτανήσου Ῥεβούβλικας, ὄντας αὐτοὶ σύμφωνοι μὲ τοὺς βενέτικους, καὶ μὲ τὰ ἦθη, καὶ συνηθείας τῶν ἄνωθεν τόπων.* – Πρβλ. Επιστολή της Διοικήσεως Πρεβέζης 25 Φεβρουαρίου 1806 προς τον πρύτανιν Κεφαλληνίας (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 21, 25 Φεβρουαρίου 1806): *"οἱ νόμοι τοῦ Κοντινέντε καὶ τῆς Ρεπούμπλικας εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ εἰς ἄλλο δεν διαφέρουσιν εἰ μὴ εἰς τὴν μέθοδον τῆς δικασίας των, ὅπου τοῦτοι εἶναι συντομώτεροι καὶ ἀπλώτεροι καὶ δὲν διαιωνίζουσι τὰς διαφοράς".* Ὅσον αφορά το ζήτημα της διαδικασίας, ἡδη την περίοδο της Ενετοκρατίας η ενετική κρατική μηχανή εφιστούσε την προσοχή των τοπικῶν κυβερνητῶν στην γρήγορη εκδίκαση των ποινικῶν υποθέσεων (βλ. F. T h i r i e t, *La Romanie Venitienne au Moyen age*, Paris 1959 σ. 235). – Το διαθέσιμο αρχειακό υλικό βρίθει παραινέσεων που απευθύνονται από την Προεδρία της Διοικήσεως Πρεβέζης προς τα Εγκληματικά Κριτήρια, ὅσον αφορά στην γρήγορη και ακριβοδίκαιη επίλυση των ποινικῶν υποθέσεων με ἀπώτερο σκοπὸ τον περιορισμὸ των καταχρήσεων ἐκ μέρους των δικαστικῶν λειτουργῶν καὶ την προστασία του κοινωνικοῦ συνόλου. Σε περίπτωση ἐμπρησμοῦ (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19, 13 Σεπτεμβρίου 1802 φ. 21r.): *Προτρέπομεν λοιπὸν τὸν ζηλὸν σας, νά διαλάβῃ τὴναὐτὴν ἐγκληματικὴν ἔρευναν, καὶ νά καταβάλλῃ πάντα κόπον καὶ πάσαν φροντίδα διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς ἀληθείας ἐξετάζοντας μὲ ἀκρίβειαν καὶ φιλοδικιοσύνην τὸ πρᾶγμα· σε υπόθεση φθοράς παρθένου* (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19, 9 Ιουλίου 1802 φ. 9v. *Μὲ τὸ νά ἦναι καὶ αὐτὴ μία ὑπόθεσις ὅπου τῆς πρέπει ὅλη ἡ ταχύτης, καὶ ἐπιμέλεια διὰ τὴν φύσιν τοῦ ἐγκλήματος, προσκαλοῦμεν τὸν ζῆλον σας νά παραγγείλετε τοῦ ὑπουργοῦ τοῦ Δικαστηρίου σας νά ἐνασχοληθῇ εἰς αὐτὴ, καὶ νά εἰδῇ ὅσον τὸ σπληντομότερον τὴν ἐκβασιν· σε υπόθεση φόνου* (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 25 Μαρτίου 1804, φ. 40v. – Πρβλ. ἐπίσης (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 25 Μαρτίου 1804 φ. 41r): *χρεῖα εἶναι ὅτι καὶ οἱ τιμοριατοὶ νά μὴν μακρένη ἀπὸ τὴν Ἐποχὴν τοῦ πτεσματοῦς του ... με τάχιτα νά σχηματίσι προτζέσο, καὶ χορὶς τὰς μεθόδους καὶ Κανόνας ὅπου εἰσινιθίζονταν, ἀλλὰ κατὰ νόμον· ἀλλὰ καὶ* ΑΜΠ 21 (21 Νοεμβρίου 1806, φ. 48v.)



προνομιακή περιφέρεια Πρέβεζα, Βόνιτσα, Πάργα και Βουθρωτό θα ίσχυε η ποινική νομοθεσία της Επτανήσου Πολιτείας, εφόσον αυτή συμφωνούσε με το δίκαιο, που ίσχυε επί Βενετοκρατίας και με τα τοπικά ήθη και έθιμα⁸. Το άρθρο αυτό απέρριξε από την βασική διάταξη του άρθρου 8 της συνθήκης της Κωνσταντινούπολης (9/21 Μαρτίου 1800), σύμφωνα με την οποία το καθεστώς, που μέχρι τότε ρύθμιζε την ποινική διαδικασία⁹, θα παρέμενε αμετάβλητο στις νέες οθωμανικές κτήσεις. Με τη συνομολόγηση της Συνθήκης της Κωνσταντινουπόλεως μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας στις 21 Μαρτίου 1800 και την Συνθήκη της Πρέβεζας 25 Δεκεμβρίου 1800, η οποία ολοκλήρωνε τη ρύθμιση του προνομιακού καθεστώτος των νέων σουλτανικών κτήσεων¹⁰, η Πρέβεζα, Βόνιτσα, Πάργα και Βουθρωτό αναγνωρίστηκαν ως πο-

8. Αναγνωρίζοντας η Βενετία την περίοδο της κυριαρχίας της στα Επτάνησα παλαιότερα προνόμια, υιοθετώντας θεσμούς και επιτρέποντας την τοπική αυτονομία και τη γένεση της τοπικής αριστοκρατίας, επέδειξε ευελιξία στον τρόπο διακυβέρνησης των εκατέρωθεν του Ιονίου κτήσεων της, με αποτέλεσμα να χαραχθούν πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά πλαίσια ανάλογα με τις συνθήκες, που επικρατούσαν σε κάθε νησί. Έτσι τα Ιόνια νησιά παρά τα κοινά σημεία, που έχουν και λόγω γεωγραφικής θέσης και λόγω κοινής μακρόχρονης ξενικής κατοχής, παρουσιάζουν ανάμεσά τους διαφορές, που αντανακλώνται στα τοπικά ήθη και έθιμα, και οφείλονται σε ιδιόζουσες τοπικές καταστάσεις (Βλ. Σ. Μ α λ τ έ ζ ο υ, Επτάνησα σ. 215).

9. Ρ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20 (Βιβλίο Ψηφοφοριών), έγγραφο της Διοικήσεως Πρεβέζης της 14ης Ιουνίου 1803, φ. 24ν [: *τὰ ἄρθρα 8. 9. καὶ 10: τῆς σεβαστῆς συνθήκης 21 :Μαρτίου 1800. εἰς τὴν ὁποίαν ἐπιστηρίζεται ἡ πολιτικὴ τὴν τύχην καὶ εἶναι περιγραφόμενος ὁ τρόπος τοῦ κρίναι, καὶ δικάζειν ἐγκληματικῶς καὶ δικανικῶς, ... τὰ διορισμένα δοσίματα εἰς τὸν τρόπον καὶ μέτρα διατηρημένα εἰς τὴν ξεπεσμένην Βενέτικην ἀριστοκρατείαν.* – Πρβλ. Π. Χ ι ώ τ η ς, "Ιστορικά Απομνημονεύματα", Κέρκυρα 1863 σ. 752 (στη συνέχεια: Ιστορικά Απομνημονεύματα).

10. Η διάταξη της συνθήκης της Κωνσταντινούπολης επαναλαμβάνεται με τὴν ἴδια γενικότητα στό φιρμάνι της 1ης Απριλίου, όπου ως γνώμονας για την απονομή της δικαιοσύνης ανάμεσα σε κατοίκους των νέων περιοχών, χριστιανούς όλους, ορίζεται ο σεβασμός των παλαιών νόμων, ηθών και εθίμων. Το δεύτερο άρθρο της Συνθήκης της Πρέβεζας διασαφηνίζει πάλι την αντίστοιχη βασική διάταξη του 8ου άρθρου της συνθήκης της Κωνσταντινούπολης καθώς και την αναφορική οδηγία του χάτι χουμαγιούν (Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη σ. 423). – Το κείμενο του φιρμανιού δημοσιεύθηκε από τον Σ. Ξ ε ν ό π ο υ λ ο υ του Β υ ζ α ν τ ί ο υ, Δοκίμιον ἱστορικῆς τινὸς ... περιλήψεως ... Ἐρτης καὶ Πρεβέζης, Ἐν Ἀθήναις 1884 [ἀνατύπωση Μουσικοφιλολογικοῦ Συλλόγου Ἐρτας "Σκουφᾶς", Ἐρτα 1986] σ. 384-389: "*Οἱ κάτοικοι αὐτῶν τῶν τεσσάρων τόπων*" "*θέλουν ἔχει ἐλευθέραν τὴν ἐνέργειαν*" ... "*ὁμοίως καὶ εἰς τὰ ἔθιμα καὶ νόμους καὶ κρίσεις τῶν ὅ,τι λογιῆς ἕως τῶρα ἔφθασαν νὰ ᾖναι συνηθισμένοι, οὕτω καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἀπαραλλάκτως διὰ νὰ ἐνεργῶνται εἶναι βασιλική μου ἄδεια καὶ θέλησις...*, κατὰ τοὺς παλαιούς των καὶ ἀρχαίας συνηθείας των νόμους καὶ ἀπὸ Ε. Π ρ ω τ ο ψ ᾶ λ τ η, Συμβολή εἰς τὴν Ἱστορίαν Πρεβέζης καὶ Πάργας (1798-1802), Δελτίο Ἱστορικῆς καὶ Εθνολογικῆς Εταιρείας, τ. 11 (1956), σ. 71-76 (στη συνέχεια: Συμβολή). –

λιτείες δημοκρατικές υπό την προστασία της Πύλης και διετήρησαν κατά την επόμενη οκταετία δικαστήρια, τα οποία λειτούργησαν σύμφωνα με τους ενετικούς νόμους υπό την υψηλή εποπτεία μόνον του Οθωμανού Διοικητού¹¹ σε αντίθεση με τον υπόλοιπο ελλαδικό χώρο, όπου μετά την κατάλυση του βυζαντινού κράτους από τους Τούρκους ίσχυσε στους υπόδουλους Έλληνες το ποινικό δίκαιο τών κατακτητών¹².

Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 1 Μαρτίου 1803 φ. 9ν.: ...είς τὰς ὑπερτάτους φιλανθρωπούς διαταγὰς τοῦ Μεγαλοπρεπεστάτου Βασιλέως μας, ὅπου θέλει ἀπὸ ἄκραντου εὐμένειαν, ἀδιάσυστα, καὶ τὰ παλαιὰ προνόμοια νόμους, ἔθημα, καὶ συνηθείας μας, καὶ τὰ νέα τὰ τόσον πολύτιμα, καὶ αξιολογότερα μὲ τὰ ὅποια ἐπροίκισε ... τοὺς Ὑποϊκούς του, κεκυρομένα μὲ ἱερὸν του χάτι χουμαγιούν. – Πρβλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 14 Ιουνίου 1803 φ. 25r : Δέν ἤμποροῦμεν ὁμοίως νὰ προσφέρομεν τὸ βασιλικὸν φερμάνη πρώτη ἀπριλλ(ί) ου 1800: καὶ τὸ πάνσεπτον ἱερὸν χάτ σερίφ 14: τοῦ ἀκολουθούντου Μαγ(ί)ου, χωρὶς νὰ ἀνακράξομεν εἰς τὰς ἐνθυμίσεις, τὴν πλέον τερπνὴν καὶ Γλυκίαν ἀγαλλήασιν τῆς ψυχῆς μας. –

11. Με την από 15 Ιουνίου 1802 επιστολή τους προς τον Βοεβόδα Αβδουλάχμπεη (Βλ. το κείμενο της επιστολής [έγγραφο 10 (ΓΑΚ, Κ, 8α, 24) Π ρ ω τ ο ψ ἄ λ τ η, Συμβολή σ. 71], ο οποίος διετέλεσε διοικητής της Συμπολιτείας από το 1800-1807, οι κάτοικοι της Πρέβεζας διαμαρτύρονται για τις κατά των χριστιανών βιαιοπραγίες των υπό τας διαταγὰς του Αβδουλάχμπεη Τούρκων αστυνομικών. Η επιστολή περιγράφει τα ακόλουθα ποινικής φύσεως αδικήματα, που διεπράχθησαν σε βάρος χριστιανικής οικογένειας από Τούρκους αστυνομικούς 1) παραβίαση ασύλου, 2) εκφοβισμό και βιαιοπραγίες κατά των μελών της οικογένειας 3) απαγωγή και καταλήγει παρακαλώντας τον Αβδουλάχμπεη "καὶ ἂν τινὰς κατηγορηται ἢ εἶναι ὑποπτος πταίσματος, καὶ ἐγκλήματος ἢ ἐκλαμπρότης σου ἃς τὸν λαμβάνη εἰς τὰς χεῖρας της καὶ ἐξουσίαν της διὰ νὰ λαμβάνη καὶ ὑποφέρη τὴν τιμωρία καὶ παιδείαν ἀνταξίαν τῶν πράξεών του." Ο Αβδουλάχ βέης, ως διορισμένος διοικητής από την Υψηλή Πύλη των "ἐλευθερωθέντων ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν Φραντζέζων ἐπάνω εἰς τὴν ξηρὰν τεσσάρων μερῶν", καλεῖται να ασκήσει δίωξη και να τιμωρήσει τους ενόχους, δηλαδή να προστατεύσει τους χριστιανούς από την άσκηση βίας των Τούρκων αστυνομικών ως υψηλός προστάτης και εκτελεστής των αποφάσεων, που αποσκοπούσαν στην εξασφάλιση της δημόσιας τάξης, ησυχίας, και ασφάλειας. Ο ρόλος του Βοεβόδα, ως εγγυητὴ πλέον του τοπικού πολιτεύματος και επιστάτη της ευνομίας, προκύπτει επίσης από ανάλογο έγγραφο της Προεδρίας Πρεβέζης, όπου η Διοίκηση Πρεβέζης ζητάει την επέμβασή του, ως εκτελεστικού ὀργάνου, σε απόφαση που ἔλαβαν οι νόμιμες τοπικές αρχές (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 7 Μαΐου 1803 φ. 23v.).

12. Στη δικαιοδοσία των τουρκικών δικαστηρίων υπαγόταν η εκδίκαση τῶν ἐγκλημάτων, για τα οποία ενοχοποιούνταν Έλληνες. Αλλά και η εκτέλεση των καταγνωσθεισών ποινών ἐνέπιπτεν επίσης ἐξ ολοκλήρου στην αποκλειστική ἐξουσία του κυριάρχου (Βλ. Μ. Τ ο υ ρ - τ ὀ γ λ ο υ, Περί της Ποινικής Δικαιοσύνης ἐπὶ Τουρκοκρατίας καὶ μετ' αὐτὴν μέχρι καὶ του Καποδιστρίου (Βυζαντιναὶ τινὲς ἐπιδράσεις ἐπὶ το ἐφαρμοσθέν δίκαιον) *Ανάτυπον ἐκ τῆς Επετηρίδος τοῦ Κέντρου Ερεῦνης τῆς Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ Δικαίου τῆς Ακαδημίας Αθηνών*, τ. 15 (1968), Αθήνα 1972 σ. 1,2 (στη συνέχεια: Ποινικὴ Δικαιοσύνη).



Η διατήρηση κατά την εδώ εξεταζόμενη περίοδο (1800-1807) του συστήματος απονομής της δικαιοσύνης, όπως αυτό διαμορφώθηκε επί Βενετοκρατίας στα Ιόνια νησιά και στην ευρύτερη περιφέρεια της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου", υπαγορεύθηκε από λόγους πολιτικής σκοπιμότητας, όπως ήταν η διατήρηση της τάξης και της ευνομίας σε περιοχές, που τελούσαν υπό καθεστώς αφενός μεν τουρκικής επικυριαρχίας (Ιόνια), αφετέρου δε τουρκικής κατοχής με ταυτόχρονη παραχώρηση προνομίων ("Συμπολιτεία Ακρωτηρίου")¹³. Γεγονός πάντως αποτελεί, ότι η διατήρηση του καθεστώτος αυτού ερχόταν σε αντίθεση με τα ισχύοντα στον υπόλοιπο ελληνικό χώρο, όπου λόγοι κρατικής επίσης κυριαρχίας, και μάλιστα της τουρκικής, επέβαλαν η απονομή της ποινικής δικαιοσύνης και γενικότερα ο κολασμός του εγκλήματος να αποτελεί έργο των τουρκικών αρχών. Όπως προκύπτει από το διαθέσιμο αρχειακό υλικό, το επί Ενετοκρατίας διαμορφωθέν δικαστικό σύστημα (*status quo*) ήταν πράγματι αποτελεσματικότατο και κατά συνέπεια αποδεκτό στη συνείδηση των αρχών¹⁴.

Ο λόγος για τον οποίο ο νέος επικυρίαρχος στην ευρύτερη περιοχή της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου" αποκλειόταν από την διαχείριση της τοπικής δικαιοσύνης, υπήρξε το γεγονός ότι η Συνθήκη της Κωνσταντινουπόλεως απαγόρευε την εγκατάσταση μουσουλμάνων στην περιοχή (πλήν του βοεβόδα) καθώς και την απόκτηση από αυτούς ακίνητης περιουσίας στην προνομιακή περιφέρεια¹⁵. Για λόγους καθαρώς σκοπιμότητας, την διατήρηση δηλαδή της εσωτερικής τάξης και ασφάλειας στις

13. Η βενετική εξουσία γενικότερα διευκολύνθηκε από το γεγονός ότι η Ενετική δημοκρατία, την περίοδο της κυριαρχίας της, βάσισε την πολιτική της στις υπερπόντιες θαλάσσιες κτήσεις της σε δύο καταρχήν αντιφατικές αρχές: τον συγκεντρωτισμό και την αναγνώριση της σχετικής αυτονομίας. Και τούτο διότι η Ενετική Δημοκρατία μοιράσθηκε με την αυτόχθονη αριστοκρατία την διαχείριση των νέων της κτήσεων, χωρίς όμως να εγκαταλείψει τελείως τη μέθοδο της συγκεντρωτικής διοικήσεως, η οποία απέβλεπε στην παράλληλη εξασφάλιση οικονομικών απολαβών. Από αυτή την άποψη οι προσδοκίες των κατοίκων των Ιονίων νήσων, τους οποίους ο τουρκικός κίνδυνος τους έσπρωξε να δεχθούν τη βενετική κυριαρχία ως αντάλλαγμα για την στρατιωτική προστασία και αυτονομία, που θα παρείχε η Βενετία έναντι της τουρκικής απειλής, επαληθεύθηκαν και απήλαυσαν κατά την περίοδο της ενετικής κυριαρχίας τα προνόμια ενός ευνοϊκού διοικητικού καθεστώτος.

14. Συγκεκριμένα με την από 26/11/1805 απόφαση της Προεδρίας Διοικήσεως Πρεβέζης (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, φ. 59r) ορίστηκε οι εκλογές των αρχόντων να γίνονται όπως "εις τον καιρόν του Βενετζιάνου ... ο κάθε νέος ἄρχωντας νά μπαλοτάρεται από ὄλο το κοντσέγιο, νά ἔχει τὰ προτερήματα ὅπου θέλει ὁ Νόμος, καί νά δίνη καί τὰ ἑκατὸν φλορία Βενέτικα της Κάσιας, προκειμένου να αποφεύγονται προφανώς οι συχνότατα παρατηρούμενες την περίοδο αυτή ανομίες κατά την εκλογή των αρχόντων.

15. Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη 426.

περιοχές αυτές, – οι κάτοικοι των οποίων είχαν διατελέσει για πολλούς αιώνες υπήκοοι μιάς ενιαίας επικράτειας, – οι τοπικές αρχές αυτονομήθηκαν¹⁶ από τον επικυρίαρχο στην ρύθμιση των εσωτερικών θεμάτων και στη διαχείριση της δικαιοσύνης¹⁷ και επιβεβαιώθηκε η ισχύς της αστικής και ποινικής νομοθεσίας του παλαιού καθεστώτος¹⁸. Και όσον αφορά όμως ειδικότερα την εκδίκαση αστικών διαφορών, που προέκυπταν μεταξύ χριστιανών κατοίκων της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου" και μουσουλμάνων, – όπως διευκρινίζεται στο φερμάνι της 1 Απριλίου 1800 –, αρμόδιος ήταν ο βοεβόδας¹⁹. Ωστόσο για τις ποινικές υποθέσεις δεν διευκρινίζεται εάν ίσχυαν οι ίδιες ρυθμίσεις. Από το γεγονός πάντως ότι δεν υπάρχουν ειδικότερες διατάξεις, που να αφορούν την επίλυση ποινικών υποθέσεων ανάμεσα σε τούρκους και ραγιάδες, συνάγομε ότι εάν αυτές οι ρυθμίσεις ίσχυσαν για τις αστικές υποθέσεις πολύ περισσότερο ταυτόσημες ρυθμίσεις θα πρέπει να ίσχυσαν για τις ποινικές υποθέσεις, δηλαδή την εκδίκαση της υπόθεσης ανελάμβανε ο βοεβόδας και σε περίπτωση αδυναμίας επιλύσεως της διαφοράς η υπόθεση παρεπέμπετο στο Καδή.

16. Ήδη από τα μέσα του 17 αιώνα (1665) εστάλησαν από την Κέρκυρα στην Βενετία ως πρεσβευτές κατ' εκλογήν της κοινότητας ο Μιχάλης Διγιώτης και ο Παναγιώτης Ιουστινιανός, οι οποίοι ζήτησαν από την Ενετική Γερουσία να παραδίδεται το βιβλίο των ποινικών αποφάσεων κάθε τετραετία στον Κερκυραίο Προιστάμενο της Κοινότητας καθώς επίσης να επιτραπεί να μετέχει ο "δημοτικός άρχων" τόσο στην ακροαματική διαδικασία ενώπιον του ποινικού δικαστηρίου, όσο και κατά την διεξαγωγή της προανάκρισης κ.λ.π. (βλ. Α. Μά ρ - μ ο ρ α ς Ιστορία της νήσου Κερκύρας, Κέρκυρα 1902, σ. 339). Από την πρόταση δεν συνάγεται με σαφήνεια, εάν ο δημοτικός άρχων θα μετέχει ως μέλος του δικαστηρίου η θα παρευρίσκεται απλώς ως συμβουλευτικό όργανο.

17. Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, έγγραφο της Προεδρίας Πρεβέζης της 28ης Αυγούστου 1803 φ. 32γ: *Αυτη η θεοσεβεστάτη εὐνοῖα δὲν ἔχει ἀντιλογίαν, διατι λάμπει ἀπὸ τὰ Ἱερὰ φερμάνια, εἰς τὰ ὅποια με ὑπερμετρον ἔλεος, δίδετε τῶν ἐντοπιον οἱ Εξουσία, εἰς τὸ νὰ διοικούν, τὰς δικανικὰς καὶ ἐγγλιματικὰς διαφορὰς τὸν συμπολιτον τους.*

18. Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη σελ 424. – Κατά πόσον βέβαια το ιδιαίτερα αυστηρό Ενετικό Ποινικό Δίκαιο (βλ. υποσ. 27) εφαρμόσθηκε κατά την εξεταζόμενη περίοδο, σαφώς τίθεται υπό αμφισβήτηση.

19. Πιο συγκεκριμένα το συγκεκριμένο φερμάνι ή χάτι χουμαγιούν αναφέρει ότι "*κάθε εἶδους ἀγωγὰ καὶ κληρονομικαὶ διαφοραὶ ὁμοίως καὶ περὶ ὑποστατικῶν νὰ θεωροῦνται δικαίως κατὰ τοὺς παλαιούς τους νόμους καὶ ἀρχαίαις συνηθείαις των καὶ ἂν ἀκολουθήσῃ διαφορὰ κανενὸς τούρκου μὲ ραγιάν τόπον νὰ τοὺς διακρίνη κατὰ τὸ δίκαιον βοεβόντας, καὶ ἂν συμβῇ ὅπου νὰ μὴν ἡμπορέσῃ νὰ τοὺς ξεχωρίσῃ, νὰ τοὺς διορίζῃ εἰς τὸν Καδὴν, ὅπου ἤθελε τύχει πλησιέστερος, καὶ νὰ θεωρῇται ἡ διαφορὰ τους κατὰ τὸ δίκαιο.*"

II. ΕΝΕΤΙΚΟ ΠΟΙΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ (ΕΦΑΡΜΟΣΘΕΝ ΔΙΚΑΙΟ)

Η ποινική νομοθεσία της Βενετίας είχε ως βάση την *Promissione del maleficio* του 1181²⁰, που διαδοχικά τροποποιήθηκε και συμπληρώθηκε στους επόμενους αιώνες (1195, 1232, 1346 και περιελήφθη κωδικοποιημένη σε μεταγενέστερες συλλογές. Σύμφωνα με τη νομοθεσία αυτή ενώ στα εγκλήματα κατά της ζωής και στις σωματικές βλάβες η διαδικασία ανάκρισης στηριζόταν σε μαρτυρικές αποδείξεις, ανεξάρτητα από το αν ο κατηγορούμενος ήταν παρών ή δικαζόταν ερήμην, στα εγκλήματα με περιουσιακό αντικείμενο ή κατά των ηθών η διαδικασία ήταν απλούστερη. Μετά την απαγγελία της κατηγορίας ο κατηγορούμενος απολογείτο ενόρκως, και αν η απολογία του παρουσίαζε κενά ή ήταν ανεπαρκής ενόψει των ενδείξεων που υπήρχαν, τότε γινόταν χρήση βασανιστηρίων χωρίς να εξετάζονται μάρτυρες²¹.

20. Ο ποινικός νόμος *Promissione del maleficio* εκδόθηκε από τον διατελέσαντα δούκα της Βενετικής πολιτείας Όριο Μασραπιέρο (1178-1192). Ο ποινικός αυτός νόμος μεταρρυθμίστηκε από τον δούκα Ερρίκο Δάνδολο και δημοσιεύθηκε για δεύτερη φορά το 1195. Το 1232 εξεδόθη εκ νέου από τον δούκα Ιάκωβο Θεόπουλο. Επί των δουκών Λαυρεντίου Θεουπόλου, Ιωάννη Δανδόλου και Πέτρου Γαρδενίγου ιδίως δε επί Φραγίσκου και Ανδρέα Δανδόλου προστέθηκαν διορθώσεις στους ποινικούς νόμους, που εξεδόθησαν από τον Ανδρέα Δάνδολο στις 26 Νοεμβρίου 1346. Αργότερα δημοσιεύθηκαν δύο ακόμα συλλογές ποινικών νόμων: Οι ποινικοί νόμοι (*Leggi criminali*) και οι ποινικές και αστικές διατάξεις (*Decreti criminali e civili*). Επί τρεις σχεδόν εκατονταετηρίδες τα Στατούτα και οι αστικοί νόμοι εκτυπώνονταν μαζί με τους ποινικούς σε ένα τεύχος. Στις τελευταίες εκδόσεις διαιρέθηκαν σε δύο τόμους ένα των αστικών και ένα των ποινικών νόμων. Ο τόμος των ποινικών περιελάμβανε σε χρονολογική σειρά ταξινομημένους τον ποινικό νόμο (*Promissione del maleficio*), τα επτά κεφάλαια των μεταρρυθμίσεων του από το έκτο βιβλίο του Δανδόλου και πάσης φύσεως ποινικούς νόμους από τις μεταρρυθμίσεις των δουκών και τις διάφορες συλλογές. Τέλος ο Άγγελος Σαβίνης συνέταξε εκλογή των ποινικών νόμων υπό τον τίτλο "Ποινικοί νόμοι της Γαληνοτάτης Ενετικής Πολιτείας", η οποία επικυρώθηκε με το από 18/5/1751 διάταγμα της Γερουσίας και περιελάμβανε εκτός από ορισμένους παλαιότερους όλους τους ποινικούς νόμους, που είχαν εκδοθεί από το 1722 έως το 1751. (Βλ. Δ. Μανίη, *Περί της Αστικής, Εμπορικής και Ποινικής των Ενετών Νομοθεσίας*. Μετάφρασις εκ του Ιταλικού υπό Μιχ. Στεφ. Ιδρωμένου, Κέρκυρα 1889 (στη συνέχεια: *Νομοθεσία Ενετών*) σ. 8-19.

21. Βλ. Σ. Τρωϊάνος, Σκέψεις για τα ποινικά αποδεικτικά μέσα στην Κεφαλονιά του 17ου αιώνα, μιά έκθεση του Προνοητή G. TRIVISAN (3. 10 1613), *Πρακτικά του Ε' Διεθνούς Πανιονίου Συνεδρίου τ. 3* (Αργοστόλι-Ληξούρι, 17-21 Μαΐου 1986), *Ανάτυπο Αργοστόλι 1991* σ. 308 (στη συνέχεια: *Ποινικά Αποδεικτικά*). Τα στοιχεία, που εκθέτει ο Σ. Τρωϊάνος, προέρχονται από το έργο του P. Molmenti, *La storia di Venezia nella vita privata dalle origini alla caduta della Repubblica II. La grandezza*, 7η έκδ., Bergamo 1927 (ανατύπ. Τεργέστη 1973), σ. 100 επ. (με βιβλιογραφία, ιδίως στη σ. 97 σημ. 1). Ορισμένες πληροφορίες για το ποινικό δίκαιο της Βενετίας παρέχονται και από τον G. Seggelke, *Die Entstehung der Freiheitsstrafe* (ιδιδ. διατρ.) Breslau 1928, σ. 75-77).



Υποστηρίζεται όμως ότι με την πάροδο του χρόνου οι διατάξεις οι σχετικές με τα βασανιστήρια περιέπεσαν σε αχρηστία²² όπως και ορισμένοι ιδιαίτερα σκληροί ποινικοί νόμοι²³.

22. Βλ. Ε. Λοῦντζης, *Περί της Πολιτικής Καταστάσεως της Επτανήσου επί Ενετών*, Αθήνα 1969 (στη συνέχεια: *Πολιτική Κατάσταση*) σ. 232. - Προβλ. Τρωιάνος, *Ποινικά Αποδεικτικά* σ. 309: "Από την έκθεση του Προνοητή της Κεφαλονιάς Gerolamo Trivisan (1611-1613) με ημερομηνία 3 Οκτ. 1613 συνάγεται ότι κατά τον χρόνο της σύνταξής της οι ανακριτικές αρχές του νησιού δεν είχαν την δυνατότητα να εφαρμόσουν στη διερεύνηση των εγκλημάτων "εκλεπτυσμένες" μεθόδους, πράγμα που κατά την γνώμη του Προβλεπτή αποτελούσε σοβαρό εμπόδιο στη δραστητικότητα της ποινικής καταστολής και με έμμεσο τρόπο προτείνει την καθιέρωσή τους".

23. Κατά την περίοδο της Βενετοκρατίας οι διατάξεις του Ενετικού δικαίου υπήρξαν ιδιαίτερα αυστηρές, όσον αφορά τους εγκληματίες. Στους πολίτες δεν επιτρεπόταν μόνο η αυτοδικία αλλά αμείβονταν κιόλας. Σύμφωνα με νόμο της Βενετίας του 1560 (*Nove leggi*), όποιος σκότωνε φονιά αμείβετο από την πολιτεία, υπό την προϋπόθεση, ότι τον σκότωνε την ώρα, που εκείνος τελούσε το έγκλημα. (Βλ. I. K o h l e r, "Das Strafrecht der Italienischen Statuten vom 12-16 Jahrhundert", Mannheim 1897 (στη συνέχεια: *Strafrecht*) σ. 58. Παραθέτουμε επιλεκτικά ποινές, που επέβαλλε η Βενετία για διάφορα εγκλήματα από το έργο του K o h l e r, *Strafrecht*, σ. 1- 738: Σε περίπτωση κλοπής μέχρι 20 σολδία: *frustatio*· 20-100 σολδία: *frustatio et bullatio*· 5-10 λίβρες: *oculo uno privetur*· 10-20 λίβρες: *oculum et manum perdat*· 20-20 λίβρες: *oculis ambobus privetur*· 30-40 λίβρες: *oculos et manum perdat*· 40 λίβρες ή περισσότερο: *suspendatur*. Η επανάληψη ακόμα και ελαφρών εγκλημάτων στη Βενετία τιμωρείτο πιο σκληρά. Ήδη το 1232 σε περίπτωση επαναλαμβανόμενης κλοπής ο δράστης τιμωρείτο με μαστίγωση (η μαστίγωση είθιστο να επιβάλλεται στη Βενετία ως ποινή σε περιπτώσεις κλοπών (*Liber malef.* 1232) και συνιστούσε μάλλον ήπια ποινή) ή αφαίρεση οφθαλμού (*Liber malef.* c. 2, 3, 7 1290· *Lib.* VI 77). Το 1232 ο βιαστής τιμωρείτο με αφαίρεση οφθαλμού (*Liber malef.* c. 28). Η θανατική ποινή επεβάλετο επίσης: Σε περίπτωση ληστείας το 1232 (*Liber malef.* c. 3, 4 ή 9,) όπου το ποσό ήταν άνω των 40 λιβρών ή σε περίπτωση ένοπλης ληστείας, που υπερέβαινε το ποσό των 20 λιβρών. Σε περιπτώσεις ληστειών από τον 13ο αιώνα και έπειτα ο νομοθέτης προβλέπει ποινές ακρωτηριασμού (αποκοπή χεριού (*Liber malef.* c. 3, 7, 9) ή αφαίρεση οφθαλμών (1232 *Liber prom malef.* 2, 3 7, 8,). Οι ποινές που επεβάλοντο σε γυναίκες διαφοροποιούνταν από εκείνες, που επεβάλοντο σε άνδρες. Στη Βενετία σύμφωνα με νόμο του Δανδόλου αφαιρέθηκαν από γυναίκα, που συνελήφθη για κλοπή, όχι χέρια ή μάτια, αλλά μύτη, χείλη, και αυτιά (*Liber VI c.* 79). Η ρίψη στη πυρά ήταν επίσης σύνηθης τιμωρία για διάφορα εγκλήματα, όπως ορίζει νόμος του 1275 σε περίπτωση κιβδηλείας (*Venedig Lib.* VI c. 80). Σε περίπτωση δηλητηρίασης, όταν επακολουθούσε θάνατος ή τρέλλα του θύματος, ο δράστης ερρίπτετο επίσης στην πυρά (*Liber malef.* c. 17). Εάν δεν επακολουθούσε θάνατος του θύματος, απεκόπτετο απλώς το χέρι του δράστη (*Liber malef.* c. 17). (*Volumen Statutorum legum ac jurium D. Venetorum* (Venetiis 1564. Στη συλλογή περιλαμβάνονται: *Liber promissionis maleficii* 1232· *Liber VI* ή *Liber additionum* του Ανδρέα Δανδόλου 1343· *Nove leggi et ordeni di diversii consigli*).

Μερικές φορές επιτρέπετο η μαστίγωση²⁴ προς τιμωρία ταπεινών ανθρώπων²⁵, δημοσίως όμως και ηπίως ώστε η ποινή να συνίσταται μάλλον εις την αισχύνην παρά εις τον πόνον²⁶.

24. Προβλ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Η Επίδραση της Γαλλικής Επανάστασης στην Ελληνική Ποινική Νομοθεσία κατά την Επανάσταση και την Καποδιστριακή Περίοδο, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου*, Αθήνα 1990, σ. 57 (στη συνέχεια: Επίδραση Γαλλ. Επανάστασης): "Η ποινή της μαστίγωσης εξακολουθούσε να προβλέπεται σε περιπτώσεις ζωοκλοπών ή και κλοπής γεωργικών εργαλείων ακόμα και στο "Απάνθισμα των Εγκληματικών", που απετέλεσε τον πρώτο ποινικό κώδικα του Ελληνικού κράτους (Παραγρ. α' και β' του Παραρτήματος Γ. Δημακόπουλος, ο Κώδιξ των Νόμων της Ελληνικής Επανάστασης 1822-1828, *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* τ. 10-11, Αθήνα 1966, σ. 139-140).

25. Το βυζαντινό δίκαιο, στην εφαρμογή των ποινικών διατάξεών του καθιέρωνε επίσης διακρίσεις. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, αντιμετωπίζονταν δυσμενέστερα εκείνοι, που χαρακτηρίζονταν ως "ευτελείς" σε σχέση προς τους "έντιμους" πολίτες και αργότερα οι "άποροι" σε σχέση προς τους "εύπορους". (βλ. Μ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Οι έχοντες και μη έχοντες από το "Απάνθισμα των Εγκληματικών" μέχρι και το ισχύον ποινικό δίκαιο, *Πρακτικά της Ακαδημίας Αθηνών* τ. 73, Αθήνα 1998 *Ανάτυπον εκ των Πρακτικών της Ακαδημίας Αθηνών* τ. 73 (1998), τευχ. Α σ. 186 § 3). - Στη Βενετοκρατούμενη Κρήτη, οι διακρίσεις επεξετείνοντο ακόμη και μεταξύ Ελλήνων και Λατίνων. Έτσι οι Έλληνες είχαν δυσμενέστερη ποινική μεταχείριση σε σύγκριση με τους Λατίνους. Τούτο π.χ. συνέβαινε στην περίπτωση παροχής βοήθειας σε επαναστάτες. Η προβλεπόμενη ποινή, εφ' όσον ο κρινόμενος ως ένοχος ήταν Λατίνος ήταν πρόστιμο 200 υπερπύρων, διетής φυλάκιση σε περίπτωση αδυναμίας καταβολής του και εξορία. Αντιθέτως αν ο υπαίτιος ήταν Έλληνας, η οριζόμενη γι' αυτόν κύρωση ήταν η βαρυτάτη ποινή του ακρωτηριασμού. Συγκεκριμένα καταδικαζόταν στην αποκοπή ποδιού και χεριού (βλ. Χ ρ. Μ α λ τ έ ζ ο υ, Καταγγελιοδότες στη βενετοκρατούμενη Κρήτη τον 14 αι., "Ροδωνιά" (Τιμή στον Μ. Ι. Μανούσακα), τ. 2, Ρέθυμνο 1994, σ. 304, §. 25).

26. Βλ. Λούντζης, Πολιτική Κατάσταση σ. 232. - Κατά την διαπραγματευόμενη περίοδο (1800-1806) ο σκοπός της ποινής εκπληρούται και με την γενική και με την ειδική πρόληψη και με την ανταπόδοση. Σε περίπτωση ανθρωποκτονίας (Δ. Κ α ρ α μ π ο ύ λ α - Λ. Π α π α ρ ρ ή γ α - Α ρ τ ε μ ι ά δ η, "Το βιβλίο των Αποφάσεων του Συλλόγου της Επικλήσεως των πέντε" Πάργας, [Ιστορικό Αρχείο Κερκύρας Φάκελος 9 (1)] *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* 35 2001 αριθ. 6 (στη συνέχεια: Αποφάσεις) το δικαστήριο επιβάλλοντας σε δεύτερο βαθμό τη ποινή της εξορίας αποσκοπεί στην ικανοποίηση του δημοσίου αισθήματος, αλλά και στην ικανοποίηση του αισθήματος δικαίου των οικείων του θύματος, καθώς το χρονικό διάστημα παραμονής του δράστη στην εξορία εναπόκειται στη βούληση αυτών. Η επιστροφή του δράστη επιτρέπεται μόνον εάν και εφόσον το παραπονούμενο μέρος ήθελε δώσει την τελείαν άφεσιν. Η κύρωση αυτή έχει γενικό χαρακτήρα. - Σε επιστολή της Διοικήσεως Πρεβέζης της 12ης Ιουλίου 1802 (Σ τ α μ ο ύ - λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19 φ. 9ν), όπου περιγράφεται υπόθεση κλοπής, η Διοίκηση ζητάει από τον Πρόεδρο της Γερουσίας της Επτανήσου την έκδοση εντάλματος σύλληψης και έκδοσης του δράστη στην Πρέβεζα προκειμένου "τήν μέν αδικημένην να δικαιώσωμεν, καί παρηγορήσωμεν, τον δε πταίστην, καί άχάριστον, να παιδεύσωμεν, καί να προλάβωμεν με την τιμορίαν

Για την καταστολή των εγκλημάτων κατά της δημοσίας τάξης και ασφάλειας η ενετική κυβέρνηση έστελνε στις κτήσεις της ειδικούς λειτουργούς, ως πληρεξουσίους της Ενετικής Αστυνομίας, οι οποίοι έλεγχαν τόσο τους κυβερνώντες όσο και τους κυβερνωμένους. Στα πλαίσια της ποινικής τους δικαιοδοσίας δικαιούνταν να επιβάλλουν ακόμα και τη θανατική ποινή²⁷ με εξαίρεση τους ευγενείς του Μεγάλου Συμβουλίου της Ενετίας. Οι ποινές αυτές εκτελούνταν χωρίς δημοσιότητα, καθώς οι επιτετραμμένοι της Ενετικής Κυβερνήσεως έδιναν για τις πράξεις τους λόγο

του πρώτου παραπτώματος, τὰ ἐφεξῆς πταίσματα" (ειδική πρόληψη). – Με την από 6/7/1802 επιστολή (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19, φ. 8v) η Προεδρία Διοικήσεως Πρεβέζης τονίζει ότι το αδίκημα της εξύβρισης, που διαπράχθηκε ενώπιον του δικάζοντος κριτηρίου προς ιερωμένο ενέχει περιφρόνηση προς το κύρος και την αυθεντία του ιδίου δικαστηρίου. Κατά συνέπεια η ποινή, που πρέπει να επιβληθεί στον εξυβριστή αποβλέπει στη γενική πρόληψη γιατί με την επιβολή της στη συγκεκριμένη περίπτωση θα καυτηριάσει τις αντικοινωνικές μορφές συμπεριφοράς που πρέπει να αποφεύγονται και θα καλλιεργήσει τις αντίθετες προς το αδίκημα πνευματικές και ψυχικές τάσεις, που είναι ο σεβασμός προς το λειτούργημα του ιερωμένου, προς το θεσμό των δικαστηρίων και γενικότερα προς την έννοια της ανθρώπινης αξιοπρέπειας. – Τέλος σε έγγραφο της Προεδρίας Πρεβέζης με ημερομηνία 25 Μαρτίου 1804 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 25 Μαρτίου 1804, φ. 40v) τονίζεται ότι η αληθινή "φιλανθρωπία" έγκειται στη τιμωρία και όχι στη συγχώρηση του δράστη γιατί οι πολίτες δεν απολαμβάνουν ασφάλεια εάν το έγκλημα δεν τιμωρείται, εάν δηλαδή δεν τηρούνται βασικές αρχές της εννόμου τάξεως. Ωστόσο το σπαθί της εκδικητικής δικαιοσύνης πρέπει να επεμβαίνει εάν και εφ' όσον το έγκλημα έχει πλήρως αποδειχθεί, εάν δηλαδή διαπιστώνεται από το αρμόδιο δικαστήριο ότι έχει διαπραχθεί ποινικά προσδιορισμένη, άδικη πράξη, καταλογιστέα στον δράστη.

27. Το ενετικό δίκαιο, όσον αφορά στα εγκλήματα κατά της δημοσίας τάξης και ασφάλειας, εναρμονιζόταν με το ρωμαϊκό. Το ρωμαϊκό δίκαιο επέβαλλε κάθε είδους θανατική ποινή σε περιπτώσεις υψίστης προδοσίας και οχλογερειών: fr. 8 § 2, fr. 38 § 1 και 2 de pen., Paulli Sent. V 22 § 1 (in crucem tolluntur aut bestiis obijciuntur) και 29 (humiliores bestiis obijciuntur vel vivi exuruntur, honestiores capite puniuntur)· ή 5 (guisguis) ad leg. Jul. majest., § 3 J. de publ. jud.· Edict. Theod. 107: auctor seditionis ... incendio concremetur (βλ. K o h l e r, Strafrecht σ. 8). Αλλά και γενικότερα το βενετικό δίκαιο συμπορεύετο με το ρωμαϊκό: Σύμφωνα με το βενετικό δίκαιο οι ληστές τιμωρούνταν με την θανατική ποινή fr. 28 § 10 de poenis. Το γεγονός ότι η θανατική ποινή, δηλαδή η ποινή που προέβλεπε το ρωμαϊκό δίκαιο, συνέχιζε να εφαρμόζεται στους ληστές, αποδεικνύεται και από τα Στατούτα του Μιλάνου 1216 § 5, όπου αναγράφεται: secundum autem jus romanum criminaliter accusati et confessi vel quasi, ut dictum est, seu convicti non aliter puniuntur, nisi lege municipali cautum sit, ut debeant secundum legem illam puniri, sicut de publicis latronibus est traditum, qui furca suspendi debent. – Προβλ. επίσης K o h l e r, Strafrecht I, σ. 7. Το βενετικό δίκαιο εφαρμόζε τις διατάξεις του ρωμαϊκού δικαίου και σε περιπτώσεις εμπρηστών (βλ. ρίψη του ενόχου στη φωτιά fr. 28 § 12 de poenis, Paulli sent. V 20, και V 3, 6; Collat. 12, 5 και 6 fr. 10 ad. leg. Corn. de sic (πιό ήπια ποινή προέβλεπε Edict. Theod. 97, όπου στον ingenuus επεβάλετο χρηματική ποινή και ελλείψει χρημάτων μαστίγωση ή η ποινή της relegatio).

μόνο στο θεό²⁸. Παρά το γεγονός ότι οι ποινικές αποφάσεις, που εκδίδονταν από αυτούς, μπορούσαν να εφεσιβληθούν ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων και οι ίδιοι υπόκεινταν στον έλεγχο της Ενετικής Συγκλήτου, είναι σαφές από τα ανωτέρω ότι η άσκηση της ποινικής εξουσίας δεν εγνώριζε ουσιαστικά κανένα φραγμό.

III. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΝΙΚΩΝ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΩΝ

A. Περιοχή Επτανήσου

Όσον αφορά την οργάνωση των ποινικών δικαστηρίων στην Ιόνιο Πολιτεία, σύμφωνα με το έκτο άρθρο του Συντάγματος του 1800²⁹ το Μέγα Συμβούλιο των ευγενών, – που θα εκλέγονταν σύμφωνα με τις αρχές της παλαιάς ενετικής διοικήσεως, – θα όριζε τον αριθμό των ποινικών δικαστηρίων καθώς και τις αρμοδιότητες τους, ενώ το άρθρο 8³⁰ διακήρυττε ότι θα μπορούσαν να μετέχουν και ορισμένοι μη

28. Επειδή ως κύριο καθήκον τους είχαν το "ἐξελέγχειν" (sindacare) και "ἐξετάζειν" (inquirere) επωνομάσθησαν "ἐξελεγκταί" (sindaci) και "ἐξετασταί", αποκαλούντο δε και *avogadori* δηλαδή δικαστές ή εισαγγελείς ή "Ινκουιζητόροι" στα πράγματα του "Λεβάντε". (Βλ. Λοῦντζης, Πολιτική Κατάστασις σ. 106-107). – Πρβλ. M. Ferro, *Dizionario del diritto Comune e Veneto I, II Venezia 1847* (Inquisitore σ. 120-121).

29. Τα Συντάγματα, που εκδόθηκαν κατά την περίοδο αυτή (1800, 1803, 1817) αναδημοσιεύθηκαν από τον Η. Κυριακόπουλο στα "Συντάγματα της Ελλάδος" Αθήνα 1960, (στη συνέχεια: Συντάγματα), όπως είχαν στο ιταλικό πρωτότυπο σύμφωνα με την πρώτη έκδοση το 1849 στη Κέρκυρα υπό τον τίτλο "Le tre Costituzioni (1800, 1803, 1817), delle sette Isole Ionie ed i relativi documenti. [Το κείμενο του Συντάγματος του 1803 δημοσιεύθηκε στα Ελληνικά από τον Δ. Βενιέρη, Κατάστασις της Επτανήσου Πολιτείας, Τριέστη (1804) (στη συνέχεια: Κατάστασις)]. Από τα Συντάγματα αυτά το "βυζαντινό πολίτευμα" (1801) όχι μόνον δεν εφαρμόσθηκε καθόλου, αλλά προκάλεσε και ζωηρότατες αντιδράσεις. Το σχέδιο του Συντάγματος αυτού επαναδημοσιεύει ο Κυριακόπουλος υπό στοιχείο Β', όπως έχει στο ιταλικό πρωτότυπο κατά την συλλογή του "Le tre Costituzioni". Το Σύνταγμα του 1806 επίσης δεν εφαρμόσθηκε. Ο Κυριακόπουλος το επαναδημοσιεύει υπό στοιχείο Δ' πάντα σύμφωνα με το ιταλικό κείμενο. Η ισχύς του Συντάγματος του 1803, του μοναδικού Συντάγματος, που εφαρμόσθηκε και το οποίο δημοσιεύεται από τον Κυριακόπουλο υπό στοιχείο Γ' ανεστάλη, όταν η Επτανήσος παραχωρήθηκε στη Γαλλία ως ιδία κτήση δια της μεταξύ Γαλλίας και Ρωσίας συνομολογηθείσας ειρήνης την 7η Ιουλίου 1807. Το Σύνταγμα του 1800 αποτελείται από τρία τμήματα το "Γενικό Σύνταγμα", το "Ιδιαίτερο Σύνταγμα εκάστης νήσου" και την "Ανακεφαλαίωση" και επαναδημοσιεύεται από τον Κυριακόπουλο, όπως έχει στο Ιταλικό κείμενο υπό στοιχείο Α' (Σύνταγμα 1800) *Costituzione Particolare di cadauna Isola* άρθρο 6ον σ. 668. Υπό το Σύνταγμα του 1817 17/29ην Δεκεμβρίου 1817), (το οποίο δημοσιεύεται από τον Κυριακόπουλο ως στοιχείο Ε'), παρέμειναν τα Ιόνια μέχρι το 1864, όταν ενώθηκαν με την ελεύθερη πλέον Ελλάδα.

30. Κυριακόπουλος, Συντάγματα, Α' (Σύνταγμα 1800) *Costituzione Particolare di cadauna Isola* άρθρο 8ον σ. 668.

ευγενείς, έντιμοι και αποδεδειγμένα ικανοί, αν και η συντριπτική πλειοψηφία της σύστασης κάθε δικαστηρίου (άνω του μισού) θα ήταν ευγενείς. Με το άρθρο 10³¹ οριζόταν ότι, όπου δεν υπήρχε συμβούλιο ευγενών (Ιθάκη, Παξούς), θα εκλέγονταν τα ποινικά και αστικά δικαστήρια³², σύμφωνα με τους τύπους που υπήρχαν επί Ενετοκρατίας³³ διακρινόμενα σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια³⁴, ενώ παράλληλα οι

31. Κ υ ρ ι α κ ό π ο υ λ ο ς, Συντάγματα, Α' (Σύνταγμα 1800) Costituzione Particolare di cadauna Isola άρθρον 10ον σ. 668

32. Οι αλλαγές, που υπέστη η ποινική δικαιοσύνη σε σύντομο χρονικό διάστημα υπήρξαν πολλές. Συγκεκριμένα την περίοδο της πρώτης γαλλικής κατοχής (1797-99) εκτός από τα ειρηνοδικεία στις πόλεις και τα περίχωρα δημιουργήθηκαν και ανώτερα δικαστήρια, ως πρωτοδικεία υπό τριμελή σύνθεση, εφετεία υπό δεκαμελή και τρία ποινικά. Των τελευταίων τα δύο πρώτα δίκασαν πρωτοβαθμώς οι δε αποφάσεις τους εφεσιβάλλονταν στο τρίτο, το οποίο υπό επταμελή σύνθεση δικάζε ως Εφετείο. (Βλ. Χ ι ώ τ η ς, Ιστορικά Απομνημονεύματα σ. 601).

33. Από το έτος 1386 (όταν η Κέρκυρα υπήχθη διοικητικά στην Ενετική Πολιτεία) η ανωτάτη κυριαρχία παραχωρήθηκε στην Ενετική Δημοκρατία, την οποία εκπροσωπούσε Ενετός ευγενής, εκλεγόμενος από το Μεγάλο Ενετικό Συμβούλιο. Ο επονομαζόμενος "Βαΐλος" βάσταζε μόνος του το βάρος της κυβέρνησης μέχρι το 1420, έτος κατά το οποίο κατόπιν αιτήσεως των Κερκυραίων εντάχθηκαν στην Κυβέρνηση της νήσου άλλοι τρεις Ενετοί Ευγενείς. Οι δύο από αυτούς, οι Σύμβουλοι του Βαΐλου (Camerlinghi), καθήκον είχαν να παρεδρεύουν μαζί με τον Βαΐλο στην διαδικασία των πολιτικών και ποινικών δικών, επικουρούντων των εγχωρίων, ενιαυσίων δικαστών. Το τρίτο πρόσωπο ήταν ο Προβλεπτής Καπετάνος (Proveditore e Capetano), ο οποίος εκτός από τις δίκες, που αφορούσαν το δημόσιο ταμείο ήταν αρμόδιος για την επιβολή ποινών σε περιπτώσεις κλοπών και αταξιών, που συνέβαιναν κατά την διάρκεια της νύκτας (Βλ. Λ ο ύ ν τ ζ η ς, Πολιτική Κατάστασις, σ. 103 και 226-228).

34. Επί Ενετοκρατίας το δικαστικό σύστημα στην Επτάνησο, όπως τελικά διαμορφώθηκε είχε ως εξής: α) Το λεγόμενο Πραιτωριανό (Foro Pretorio) ή το της Κυβερνήσεως (Reggimento), δικαστήριο, που είχε την έδρα του στην Κέρκυρα. Συγκροτείτο από το Βαΐλο και τους Παρέδρους, οι δε ενιαύσιοι δικαστές συμμετείχαν με συμβουλευτική μόνον ψήφο. Στη Κεφαλλονιά και Ζάκυνθο το δικαστήριο αυτό συνίστατο από τον Προβλεπτή και τους Παρέδρους συμβούλους. Στη Λευκάδα απαρτιζέτο μόνον από τον Προβλεπτή. Στο Πραιτωριανό εισάγονταν και συζητούνταν όλες οι πολιτικές και ποινικές δίκες β) Το ονομαζόμενο "Υπαρχιακό" δικαστήριο (Foro Prefetizio), το οποίο αποτελείτο από τον Βαΐλο, τους Παρέδρους και τον Προβλεπτή Καπετάνο, (ο οποίος και είχε την δικαστική εξουσία για τις αξιόποινες πράξεις, που τελούνταν κατά τη διάρκεια της νύκτας), γ) Το δικαστήριο των "ενιαυσίων δικαστών", όπου σε περίπτωση απουσίας των δύο δικαστών δικάζε ο τρίτος με έναν από τους συνδίκους. δ) το "Πρώτιστο" (Foro Primario), το οποίο αποτελούσε το Εφετείο. Στο μονομελές τούτο δικαστήριο χρέη δικαστού εκτελούσε ο Γενικός Προβλεπτής, ο οποίος δικάζε σε δεύτερο βαθμό όλες τις εφέσεις κατά αποφάσεων και πράξεων των άλλων δικαστηρίων είτε της Κέρκυρας είτε των υπολοίπων νήσων, επί των οποίων εξετείνετο η δικαιοδοσία του (εδίκαζε κατ' έφεση τις εκκαλούμενες αποφάσεις των Προβλεπτών των άλλων νήσων).

διάδικοι θα είχαν το δικαίωμα να απευθυνθούν σε όποιο εφετείο των ομοσπόνδων νησιών ήθελαν αυτοί³⁵.

Η μεγάλη τομή όμως στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης έγινε με το Σύνταγμα του 1803. Με το άρθρο ι' του Συντάγματος του 1803 έγινε διαχωρισμός της Νομοθετικής Εκτελεστικής και Δικαστικής εξουσίας³⁶ και τα ποινικά δικαστήρια

Στην Κεφαλλονιά και Ζάκυνθο την Πολιτική και Ποινική δικαιοσύνη διένεμε ο Προβλεπτής με δύο Παρέδρους. Στην Λευκάδα υπήρχαν δύο δικαστήρια, το μεν ένα αποτελούσε ο τακτικός Προβλεπτής και καλείτο "Πραιτωριανό" δικαστήριο (Fogo Pretori), το δε άλλο ο έκτακτος, το οποίο και καλείτο "Υπαρχιακό" (Prefetizio). Οι αποφάσεις των Προβλεπτών της Κεφαλλονιάς και της Ζακύνθου εφεσιβάλλονταν στο Πραιτωριανό της Κέρκυρας, όπως προκύπτει από τις πράξεις του αυτού δικαστηρίου (1648-1650). Στο δικαστήριο αυτό εισάγονταν σε περίπτωση διχογνωμίας οι δικαστικές υποθέσεις Κεφαλλονιάς και Ζακύνθου, εάν δε η αυτή διχογνωμία ανεφύετο και στο "Πραιτωριανό" της Κέρκυρας, η δίκη εισαγόταν στο Υπαρχιακό. Από τα μισά της ΙΖ' εκατονταετηρίδας το μόνο εφετείο που υπήρχε στα νησιά ήταν αυτό του Γενικού Προβλεπτή. Οι αποφάσεις του ανώτατου αυτού άρχοντα εκκαλούνταν στα δικαστήρια της Ενετίας, ακόμα και σε περιπτώσεις, που ήσαν σύμφωνες με τις αποφάσεις, που εκδίδονταν από τα Πρωτοδικεία. Τέλος όλες οι σημαντικές δίκες όχι μόνο εφεσιβάλλονταν αλλά μπορούσαν και να εισαχθούν και στα δικαστήρια της Ενετίας (Βλ. Λ ο υ ν - τ ζ η ς, Πολιτική Κατάστασις, σ. 103 και 226-228).

35. Επί Βενετοκρατίας, εάν η προσφυγή θεωρείτο ως παραδεκτή, η υπόθεση εισαγόταν ενώπιον του παλιού πολιτικού ή του ποινικού δικαστηρίου των "τεσσαράκοντα". Σε αυτό το δικαστήριο κατά την αγόρευσή του ο Γενικός Εισαγγελέας πρότεινε ή την αναίρεση της όλης διαδικασίας ή την παραπομπή και διόρθωση των "αμαρτημάτων" της αποφάσεως. Δύο μέλη του δικαστηρίου διορισμένα για αυτό το σκοπό αγόρευαν υπέρ της επικυρώσεως υποστηρίζοντας την απόφαση. Η κατ' έφεση διαδικασία των ποινικών δικών στην Ενετία διέφερε κατά το είδος των υποθέσεων και την αρμοδιότητα των δικαστηρίων. Το Συμβούλιο των δέκα εκδίκαζε μόνον στις περιπτώσεις, που ορίζονταν σαφώς από το νόμο ακολουθώντας μυστική διαδικασία. Οι υπέρ του κατηγορούμενου εγγυήσεις δεν έλειπαν τελείως και ο υπόδικος μπορούσε να ζητήσει τον ορισμό δικηγόρου προς υπεράσπιση του, ο δε υποστηρίζων την κατηγορία μπορούσε να εξαιρεθεί εντελώς από την εκδίκαση της υποθέσεως (Βλ. Δ. Μ α ν ί ν, Νομοθεσία Ενετών, σ. 16).

36. Η δικαστική εξουσία και μάλιστα η ποινική *ἥτις αποφασίζει ἐπὶ τῇ τιμῇ καὶ τῇ ζωῇ τῶν Πολιτῶν* (Β ε ν ι έ ρ η ς, Αναφορά υπό στοιχείο ιη' σ. 16) ανεξαρτοποιείτο πλήρως και αποδεσμεύετο από τις επεμβάσεις της Νομοθετικής και Εκτελεστικής εξουσίας. Το Σύνταγμα κατοχύρωνε την αρμοδιότητα της Δικαστικής Εξουσίας να επισημαίνει τα ασαφή, ανακριβή και αμφίβολα σημεία των γραπτών νόμων, τα πιθανά κακά αποτελέσματα της εφαρμογής των ποινικών νόμων και να τα παραπέμπει στην Νομοθετική Συμβουλία, η οποία, στα πλαίσια της δικαιοδοσίας της, τα επανεξέταζε (Β ε ν ι έ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Σ' (Δύναμις Δικαστική) άρθρο ρμε' σ. 63). – Για το Ζήτημα σχέσεων μεταξύ των οργάνων δικαστικής και εκτελεστικής λειτουργίας στη περιοχή της Συμπολιτείας βλ. Λ. Παπαρρήγα – Αρτεμιάδη, Δικονομικές διατάξεις και απονομή αστικής δικαιοσύνης στις περιοχές Πάργας - Πρέβεζας - Βόνιτσας (1800-1806) *Επετηρίς του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελλη-*

διαχωρίσθηκαν από τα πολιτικά³⁷, ενώ όλες οι δίκες διεξάγονταν πλέον δημόσια³⁸. Σε κάθε νησί έδρευε Δικαστήριο Εγκληματικό³⁹, που απαρτιζόταν από τρεις κριτές και δύο Συνέδρους, – οι οποίοι προσλαμβάνονταν από την τάξη των νομικών⁴⁰ –, και θέσπιζε την επακτέα των ποινών "κατά την του νόμου διάθεσιν"⁴¹. Λειτουργήσε επίσης εφεδρικό σώμα, το οποίο απαρτιζόταν από τρία μέλη και έναν σύνεδρο⁴². Σε

νικού Δικαίου τ. 35 2001), § VI (στη συνέχεια: Αστική δικαιοσύνη).

37. *ὥστε ἡ πολιτικὴ δικαιοσύνη, ἣτις ἀποφαίνεται ἐπὶ τοῖς κτήμασι μόνον, ἢ ἀκριβῶς διακεκριμένη ἀπὸ τῆς Ἑγκληματικῆς δικαιοσύνης, ἣτις ἀποφασίζει ἐπὶ τῇ τιμῇ καὶ ζωῇ τῶν Πολιτῶν* (Δ. Βενιέρης, Κατάστασις της Επτανήσου Πολιτείας, Τριέστη 1804 (στη συνέχεια: Κατάστασις) Αναφορά υπό στοιχείο ιη' σ. 16).

38. *ὥστε αἱ κρίσεις νὰ γίνωνται δημόσιαι καὶ αἰτιολογούμεναι.* (Βενιέρης, Κατάστασις, Αναφορά υπό στοιχείο ιη' σ. 16). – Το Σύνταγμα του 1830 περιέλαβε τη διάταξη αυτή, που είχε καθιερωθεί από τη Γαλλική Επανάσταση (Κ. Ν. Κωστή, εγχειρίδιο της Ποινικής δικονομίας (έκδ. δεύτερα Αθήνα 1883 σ. 95), σύμφωνα με την οποία οι συνεδριάσεις των ποινικών δικαστηρίων έπρεπε να είναι δημόσιες. – Πρβλ. Τουρτόγλου, Επίδραση Γαλλικής Επαν. σ. 53: Το Προσωρινό Πολίτευμα της Ελλάδος, που εξεδόθη τον Απρίλιο του 1803 περιέλαβε την ίδια διάταξη (Ανδρ. Μάμουκας, Τα κατά την Αναγέννησιν της Ελλάδος, τ. Β; εν Πειραιεί 1839 σ. 143: "αἱ ἐγκληματικαὶ διαδικασίαι γίνονται παρρησία, καὶ ἀκωλύτως καθένας παρίσταται"). – Την περίοδο της Ενετοκρατίας συζητούνταν δημοσίως και διά ζώσης μόνον οι απλές ποινικές δίκες προς "τρόμον τῶν ἐνόχων", όπως αναφέρει νόμος της 21 Σεπτεμβρίου 1524, "παραδειγματισμὸν τοῦ κοινοῦ καὶ ἱκανοποίησιν τῶν ἀγαθῶν, ὅπως γινώσκουσιν οὗτοι τὴν εὐθείαν καὶ εἰς ἅπαντας ἀδιακρίτως διανεμομένην δικαιοσύνην" (βλ. Λούντζης, Πολιτική Κατάστασις σ. 232).

39. *Ἐν ἐκάστη Νήσῳ ὑπάρχει Δικαστήριον Ἑγκληματικόν συντιθέμενον ὑπὸ τριῶν κριτῶν, καὶ δύο Συνέδρων, ληφθέντων ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν νομικῶν* (Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρος σ. 68). – Πρβλ. Η. Κυριακόπουλος, Συντάγματα, Ε' (Σύνταγμα 1817) Τμήμα Α' άρθρο 1 σ. 752, όπου πλέον σε κάθε νησί του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων έδρευε Κακουργιοδικεῖο: *Ἡ δικαστικὴ ἐξουσία τοῦ Ἡνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων σύγκειται ἐκ τριῶν Δικαστηρίων ἐν ἐκάστη νήσῳ τοῦ Πρωτοδικείου, Κακουργιοδικείου καὶ τοῦ Ἐμποροδικείου.*

40. Όχι μόνον τα μέλη των πολιτικών αλλά και των εγκληματικών δικαστηρίων εκλέγονται από τη Σύγκλητο (Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) τίτλος Β', άρθρο λβ' θ' σ. 30).

41. Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης), άρθρο ροδ' σ. 68.

42. Σε περίπτωση που από το εγκληματικό δικαστήριο απουσίαζε λόγω νομίμου εξαιρέσεως ή κωλύματος ενός ή περισσότερων μελών, τα μέλη αυτά αναπληρώνονταν από οποιονδήποτε πολιτικό κριτή (Βενιέρης τίτλος ζ' (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρπ' σ. 69. – Πρβλ. Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) τίτλος ζ' άρθρο ρος' σ. 68: *Οἱ δὲ ἄλλοι ἀναπληροῦσι τὸν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀποβληθέντα.*

κάθε εγκληματικό δικαστήριο παρευρίσκετο και ένας "Δημοτικός Δημηγόρος"⁴³, ως εισαγγελική αρχή, ο οποίος διηύθυνε την δίκη, υποστήριζε το ψήφισμα της κατηγορίας και αιτιολογούσε την από τον νόμο ορισμένη ποινή⁴⁴. Τα εγκλήματα, που απαιτούσαν "ποινήν τιμωρητική"⁴⁵ ή δύσφημο⁴⁶ "κρίνονταν από τους "Ενωμότας"⁴⁷.

43. Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ροη' σ. 69. – Ο "Γενικός Δημηγόρος" ειδικότερα στο Δικαστήριο της Αποκυρώσεως, όταν αυτό δηλαδή περιβάλλεται τον χαρακτήρα της Υψηλής Αυλής της Επικρατείας, (όταν πρόκειται για εγκλήματα κατά της επικρατείας ή μεγίστης προδοσίας), διευθύνει επίσης την δίκη, υποστηρίζει την κατηγορία και αιτιολογεί την επιβαλλόμενη ποινή (Πρβλ. Βενιέρης τίτλος ζ' (Υψηλή Αυλή της Επικρατείας) άρθρο ρψα' σ. 71).

44. Η Βενετία για τα μη εκ νόμου καθορισμένα αδικήματα (*maleficia non specificata: Statuta Veneta Prologo Primo* σ. 2 Venet. MDCLXV [Λούντζης, Πολιτική Κατάστασις 226 § 94) όριζε ότι ο προσδιορισμός της ποινής υπαγόταν στη διακριτική ευχέρεια του δικαστή (Kohler, *Strafgesetz* σ. 13 Liber malefit. c. 29). Στον πρώτο πρόλογο της Ενετικής νομοθεσίας (*Statuta Veneta*) του έτους 1242 προτρέπονταν οι δικαστές σε περίπτωση κενού γραπτού νόμου ή ανυπαρξίας έθνους να δικάζουν, όπως σε αυτούς φαίνεται δίκαιο και επιεικές αναβλέποντας προς τον θεό. Τα τόσο βολικά αυτά κριτήρια μπορούσαν να γίνουν από κακούς νομικούς κανόνες. – Πρβλ. Μάουρερ, ο Ελληνικός Λαός, Αθήνα 1976 σ. 367: Το διάταγμα της 15/27 Αυγούστου 1830 περί δικαστικού οργανισμού άρθρο 148 καθιέρωσε μια πολύ αμφίβολη πηγή δικαίου για τα ποινικά αδικήματα τον ορθό λόγο και την επιείκεια]. Σε γενικές γραμμές πάντως ίσχυε η αρχή ότι, όπου τα Στατούτα, δεν ήσαν σαφή έπρεπε η εκδίκαση των υποθέσεων να γίνεται κατ' αναλογία (*de simili ad simile*).

45. Η εγκληματική ποινή επιβαλλόταν επί αδικημάτων, που έθεταν σε κίνδυνο την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια του κράτους, επί εκουσίας ανθρωποκτονίας, βίαιης απαγωγής ή βιασμού, επί βαρυτάτων σωματικών βλαβών, επί προσβολής των δημοσίων ηθών, επί εκουσίων εμπρησμών, επί κιβδηλείας νομισμάτων, επί νοθεύσεως τύπων ή σφραγίδων, επί πλαστογραφίας, ψευδομαρτυρίας, ψευδορκίας και πειρατείας (Πρβλ. Ποινική Δικονομία του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων, Κέρκυρα 1851, η οποία εξεδόθη δυνάμει του Συντάγματος του 1817, όπου για τα εγκλήματα αυτά δεν επιτρέπεται η δι' εγγυήσεως προσωρινή απόλυση).

46. Ως δύσφημες ποινές κύριες ή παρεπόμενες, που επιβάλλονται επί ορισμένων αδικημάτων χαρακτηρίζονται εκείνες, οι οποίες επισύρουν δυσφήμιση ή ατίμωση του ατόμου (Βλ. M. F e r r o, *Dizionario del diritto Comune e Veneto*, Venezia 1847 τ. 2 σ. 103: *L' Infamia e' la perdita dell' onore, edella riputazione*). – Πρβλ. K o h l e r, *Strafrecht* σ. 159: Απαγόρευση κατοχής δημοσίου αξιώματος σε κρατικούς λειτουργούς, που υπέπεσαν σε σφάλματα, απαγόρευση του δικαιώματος υποβολής εγκλήσεως σε άτομο, που αθέτησε ένορκη υπόσχεση, αποβολή από σωματείο, αφαίρεση νοταριακής αδείας κ.λ.π. Δύσφημος ποινή επιβάλλετο επίσης σε περιπτώσεις προαγωγής γυναικών, διγαμίας παραποίησης δημοσίων εγγράφων κ.λ.π.

47. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός της Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρογ' σ. 68. – Τα εγκληματικά δικαστήρια έκριναν διά των "Ενωμότων" επίσης εγκλήματα των "υπαλλήλων αξιωματικών", εγκλήματα,

Πρόκειται για ανακριτικά όργανα, που διενεργούσαν την προκαταρκτική εξέταση⁴⁸. Ο πρώτος "σύλλογος των Ενωμότων"⁴⁹ διενεργούσε τον έλεγχο των πληροφοριών περί της τελέσεως αξιοποιήσιμης πράξεως, προκειμένου να διαπιστωθεί, κατά πόσον οι υφιστάμενες υπόνοιες εμφανίζουν κάποια βασιμότητα, εν όψει της οποίας καθίστατο επιβεβλημένη η κίνηση της ποινικής διώξεως⁵⁰. Ο δεύτερος "Σύλλογος των Ενωμότων" ήταν επιφορτισμένος με το έργο της αξιοποιήσεως των πορισμάτων και αποφάσιζε την παραπομπή του ενόχου στο εγκληματικό δικαστήριο⁵¹. Οι ενωμότες ορίζονταν επ' αόριστον και μπορούσαν να ανακληθούν από τον Σύλλογο των Τιμητών⁵².

Ταυτοχρόνως με το Εγκληματικό δικαστήριο λειτουργούσε σε κάθε νησί το Διορθωτικό Δικαστήριο⁵³, το οποίο ήταν επιφορτισμένο με την εκδίκαση εγκλημάτων, τα οποία δεν απαιτούσαν "δύσφημο ποινή". Οι αποφάσεις του Διορθωτικού

που αφορούσαν διαφθορά, απάτη, καταδυνάστευση, αρπαγή, δωροληψία, καπήλευση και άλλα παρόμοια (Πρβλ. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Δικαστήριο της Αποκυρώσεως) άρθρο ρθ' σ. 71).

48. Επί Ενετοκρατίας ο Γραμματέας του Προβλεπτή ήταν υπεύθυνος για την ανακριτική διαδικασία και εξέταζε τους μάρτυρες ιδιαιτέρως στο γραφείο του. Προς αποτροπή καταχρηστικής συμπεριφοράς κατά την ανακριτική διαδικασία από τον ανακριτή έναντι των μαρτύρων με την από 10/11/1505 πράξη των εξεταστών ψηφίσθηκε να παρευρίσκεται στην εξέταση των μαρτύρων και ένας των ενιανσίων δικαστών, στις περιπτώσεις που ο "Βαΐλος" ή ο "Προβλεπτής Καπετάνος" αδυνατούσε να παρευρεθεί. (Βλ. Λούντζης, Πολιτική Κατάστασις, σ 233).

49. Σε κάθε νησί υπάρχει Κυβερνήτης του Συλλόγου των Ενωμότων εκλεγμένος από τη Σύγκλητο, του οποίου οι αρμοδιότητες είναι σαφώς ορισμένες από τον νόμο (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρξθ' σ. 67).

50. *Πρώτος τις σύλλογος Ενωμότων αναγνωρίζει, εἰ ἔστιν ὡς δεῖ ἡ κατηγορία* (Βενιέρης, Κατάστασις, (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης), άρθρο ροδ' σ. 68).

51. *δεύτερος δὲ Σύλλογος Ἐνωμότων ἀναγνωρίζει τὸ γινόμενον καὶ τὴν ἐνοχὴν* (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ροδ' σ. 68)

52. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ροε' σ. 68.

53. Ειδικότερα στην πόλη της Κεφαλλονιάς υπήρχαν δύο διορθωτικά δικαστήρια. Το ένα είχε την έδρα του στο Ληξούρι και το άλλο στο Αργοστόλι (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρξη' σ. 67). – Πρβλ. Κυριακόπουλος, Συντάγματα, Ε' (Σύνταγμα 1817) Κεφάλαιο 6ο, τμήμα Α', άρθρο 4 σ. 752: ... ἔσονται ἐν ἐκάστη νήσῳ καὶ Δικαστήρια κρίνοντα τὰ ἐλαφρὰ ἀδικήματα καὶ τὰς μικρὰς πολιτικάς διενέξεις· οἱ δὲ ἐν τούτοις ἐδρεύοντες καλοῦνται Εἰρηνοδίκαι.

Δικαστηρίου, – στις περιπτώσεις που όριζε ο νόμος, – εφεσιβάλλονταν στο Εγκληματικό Δικαστήριο⁵⁴, το οποίο λειτουργούσε ως Εφετείο με απαρτία των μελών αυτού⁵⁵. Τέλος υπήρχαν και οι "Αστυνόμοι Κριτές"⁵⁶, οι οποίοι δικάζαν – κατά νόμον και οριστικώς – τα μικρά εγκλήματα⁵⁷ και ήσαν υπόλογοι για τις πράξεις τους στον "Τοποτηρητή", που οι ίδιοι όμως εξέλεγαν⁵⁸.

Οι αστικές υποθέσεις, όπως ρητά προκύπτει από το Σύνταγμα, εκκαλούνταν στα τέσσερα νησιά⁵⁹ της Κερκύρας, Λευκάδας⁶⁰, Κεφαλλονιάς και Ζακύνθου, όπου υπήρχαν "Δικαστήρια της Εκκλήτου"⁶¹. Το "Δικαστήριο της Εκκλήτου" κάθε ενός

54. Το Σύνταγμα διασαφηνίζει ότι οι αποφάσεις του Διορθωτικού Δικαστηρίου εκκαλούνται στις περιπτώσεις, που ορίζει ο νόμος. Από αυτό συνάγομε ότι οι αποφάσεις του Διορθωτικού ήσαν ανέκκλητες, πλην εξαιρέσεων σαφώς προσδιορισμένων (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ροθ' σ. 69).

55. Το Διορθωτικό Δικαστήριο αποτελείται από τον "Αστυνόμο Κριτή" από δύο "Συνέδρους", που λαμβάνονται από τη τάξη των "Ενωμότων" και από ένα "Δημοτικό Δημηγόρο" (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρο' σ. 68).

56. Οπου υπήρχαν περισσότεροι "Αστυνόμοι Κριτές" εκτελούσαν τις εργασίες του Διορθωτικού Δικαστηρίου σε αλληλοδιαδοχή ανά τριμηνία (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ροβ' σ. 68).

57. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρξζ' σ. 67

58. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Οργανισμός Διορθωτικής και Εγκληματικής Δικαιοσύνης) άρθρο ρξς' σ. 67.

59. Στα νησιά των Παξών, των Κυθήρων και της Ιθάκης δεν υπήρχαν Εφετεία. *Μετά το δέκατο έτος της Καταστάσεως* το Νομοθετικό Σώμα θα αποφάσιζε εάν υπήρχε λόγος δημιουργίας Εφετείου και στα μικρότερα νησιά (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Δύναμις Δικαστική) άρθρο ρνδ' σ. 65).

60. Ειδικότερα στη Λευκάδα από τις 15 Μαΐου 1808 λειτουργούσαν δύο δικαστήρια, που δικάζαν σε πρώτο και δεύτερο βαθμό δικαιοδοσίας. Το Πρωτοβάθμιο (Ειρηνοδικείο) δικάζε πολιτικές διαφορές "ενός ορισμένου ποσού" καθώς και ελαφρύτερα ποινικά αδικήματα και υποθέσεις, που απαιτούσαν συνοπτική διαδικασία. Το Δευτεροβάθμιο δικάζε σε πρώτο βαθμό πολιτικές και ποινικές υποθέσεις, που δεν υπάγονταν στις αρμοδιότητες του Ειρηνοδικείου καθώς και τις εφέσεις κατά των αποφάσεων του Ειρηνοδικείου. Οι αποφάσεις του Πλημμελειοδικείου, Πρωτοδικείου εφεσιβάλλονταν στο Εφετείο Κερκύρας [Βλ. Ροντογιάννης, Ιστορία της Νήσου Λευκάδας, *Εταιρεία Λευκαδικών μελετών*, τ. Β'. Αθήνα 1982, σ. 229].

61. Τα τέσσερα αυτά Εφετεία, τα οποία λειτουργούσαν αδιαλείπτως στα τέσσερα μεγάλα νησιά, αποφαινονταν επί των αποφάσεων των Πρωτοδικείων. – Πρβλ. Κυριακόπουλος, *Συντάγματα Ε'* (Σύνταγμα 1816) Κεφάλαιον δον τμήμα Α' άρθρο 6 σ. 752: *έν τη έδρα της Κυβερνήσεως συστήσεται Άνώτατον Δικαστήριο η Έφετεϊον, καλούμενον Άνώτατον*

από τα νησιά δικάζε οριστικά και αμετάκλητα, – στις περιπτώσεις που ο νόμος όριζε, – κάθε απόφαση Δικαστηρίου της Εκκλήτου άλλης νήσου. Το Σύνταγμα δεν προβλέπει ρητώς ενώπιον ποίου δικαστηρίου εκκαλούνταν οι αποφάσεις του Εγκληματικού Δικαστηρίου, όταν δικάζε ως πρωτοβάθμιο και κατά συνέπεια δεν είναι σαφές εάν τα δικαστήρια της "Εκκλήτου" δικάζαν δευτεροβαθμίως τις ποινικές αποφάσεις του Εγκληματικού δικαστηρίου. Από τον συσχετισμό των διατάξεων επομένως, δεν μπορεί να προκύψει ότι το Δικαστήριο της Εκκλήτου ήταν ενιαίο.

Τέλος υπήρχε το δικαστήριο της Αποκυρώσεως⁶², το οποίο καταργούσε τις αποφάσεις των Δικαστηρίων, οι οποίες εξεδόθηκαν κατόπιν παραβάσεως ορισμένων τύπων⁶³ και όταν εγίνετο εσφαλμένη εφαρμογή του ποινικού νόμου⁶⁴. Σε καμμία περίπτωση δεν νομιμοποιείτο να υπεισέρχεται εις την "περί της κυρίας υποθέσεως συζήτησιν"⁶⁵. Το Δικαστήριο της Αποκυρώσεως λειτουργούσε ως "Υψηλή Αυλή της Επικρατείας"⁶⁶, με αποστολή την υψηλή επίβλεψη και επιτήρηση των εγκληματικών δικαστηρίων⁶⁷, όταν επρόκειτο για εγκλήματα κατά της επικρατείας ή μεγίστης προδοσίας, όταν νομοθέτης, βουλευφόρος, τιμητής ή μέλος της Κυβέρνησης

Συμβούλιον τῆς Δικαιοσύνης τοῦ Ἠνωμένου Κράτους τῶν Ἰονίων Νήσων. Ἡ δικαιοδοσία τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης ὡς Ἀνωτάτου Ἐφετείου ἐκτείνεται ἐφ' ἅπασαν τὴν Ἐπικράτειαν τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ τὰ ἐξαρτήματα αὐτῶν. (Βλ. Κυριακόπουλος, Συντάγματα Ε' (Σύνταγμα 1816) Κεφάλαιον 6ον τμήμα Γ' ἄρθρο 7(α) σ. 754.

62. Το ακυρωτικό δικαστήριο, του οποίου τα μέλη διορίζονταν από το Νομοθετικό Σώμα, και το οποίο έδρευε διαδοχικά για μία διετία στα δύο νησιά Κεφαλλονιά και Ζάκυνθο, ήταν επιφορτισμένο με την επαγρύπνηση της ακριβούς εφαρμογής των δικονομικών τύπων [Βλ. Γ. Μ α υ ρ ο γ ι ἄ ν ν η ς, Ιστορία των Ιονίων Νήσων αρχομένη τῷ 1797 καὶ λήγουσα τῷ 1815, Αθήνα 1889 τ. β' σ. 89 (στη συνέχεια: Ιστορία Ιονίων Νήσων)].

63. Β ε ν ι ἔ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Δικαστήριο της Αποκυρώσεως) ἄρθρο ρπε' σ. 70.

64. Β ε ν ι ἔ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Δικαστήριο της Αποκυρώσεως) ἄρθρο ρπς' σ. 70.

65. Διά μεθόδων καθορισμένων από τον νόμο οι εγκληματικές δίκες παραπέμπονταν στον υπεύθυνο "Κριτή" (Β ε ν ι ἔ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Δικαστήριο της Αποκυρώσεως) ἄρθρο ρπς' σ. 70).

66. Πρβλ. Κυριακόπουλος, Συντάγματα Ε' (Σύνταγμα 1816) Κεφάλαιον 7ον τμήμα α' ἄρθρο 16 σ. 757: ... ὅπως τὸ Ἀνώτατον αὐτὸ τῆς Δικαιοσύνης Συμβούλιον προσηκόντως δικάσῃ ἐπὶ τῶν τοῦ κατὰ τοῦ Κράτους ἐγκλημάτων ἢ τῶν ἄλλων ἀδικημάτων ἐφ' οἷς ἐνάγεται. Ἐξελεγχθείσης δὲ τῆς ἐνοχῆς τοῦ κατηγορουμένου, ἢ ἀπὸ τῆς θέσεως αὐτοῦ ἀποβολὴ οὐδέποτε λογίζεται ὡς αἴτιον πρὸς ἐλαττωσὶν τινα τῆς ποινῆς.

67. Β ε ν ι ἔ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Υψηλή Αυλή της Επικρατείας) ἄρθρο ρψ' σ. 71: ἡ ἐπαγρύπνησις ἐπὶ πάντων τῶν Πολιτικῶν καὶ Ἐγκληματικῶν Δικαστηρίων τῆς Πολιτείας.

κατά την διάρκεια που είχε το αξίωμα⁶⁸, διέπραττε ποινικό αδίκημα και όταν γενικότερα οι διάφοροι αξιωματούχοι κατηγορούνταν για κλοπές αρπαγές, δωρολοψίες καταδυναστεύσεις πολιτών ή συκοφαντικές δυσφημήσεις. Την κατηγορία για τα εγκλήματα κατά της Επικρατείας ή της μεγίστης προδοσίας μπορούσε να εκφέρει είτε το Νομοθετικό σώμα⁶⁹ είτε η Γερουσία⁷⁰ είτε οι Τιμητές της Πολιτείας πάντα κατά τους νόμους⁷¹.

68. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Υψηλή Αυλή της Επικρατείας) άρθρο ρβ' σ. 70. – Ακόμα και κατά του "Ηγεμόνα" μπορούσε να απαγγελθεί κατηγορία, εφόσον οι "Τιμητές της Πολιτείας" είχαν απαγγείλει κατηγορία σε βάρος του με αιτιολογημένη πράξη ενώπιον του Νομοθετικού Σώματος. Το δε Νομοθετικό Σώμα στη συνέχεια κοινοποιούσε στον κατηγορηθέντα Ηγεμόνα το ψήφισμα της κατηγορίας και τις αποδείξεις, που θεμελιώναν τις κατηγορίες και τον καλούσε σε απολογία. Κατά την ανάκριση δεν παρευρίσκετο αυτοπροσώπως ο Ηγεμών αλλά παρίστατο "μέσω δημηγόρου υπ' αὐτοῦ ὀνομασθέντος" (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Δ' (Δύναμις Εκτελεστική) άρθρο ρβ' σ. 51) – Πρβλ. Κυριακόπουλος, Συντάγματα Ε' (Σύνταγμα 1816) Κεφάλαιον 7ον τμήμα α' άρθρο 3 σ. 756: "Απαντες οἱ ἐν τέλει ὑπόκεινται τοῖς νόμοις τοῦ Κράτους κατὰ πᾶσαν πολιτικὴν ἢ εγκληματικὴν περίπτωσιν, πλὴν τῶν ἐφ' ἑξῆς ἐπὶ τούτῳ τυχόν ὀρισθησομένων. – Πρβλ. Κυριακόπουλος, Συντάγματα Ε' (Σύνταγμα 1816) Κεφάλαιον 7ον τμήμα α' άρθρο 4 σ. 756: ἕκαστος τῶν δημοσίων ἐν τέλει ὑπόκειται εἰς παῦσιν ἢ ἄλλην ποινὴν ἔνεκα ὑπερβάσεως καθηκόντων, καθ' ἃ ἐπὶ τούτῳ τυχόν ὀρισθησομένων.

69. Οι ευγενείς, που συνιστούσαν το Νομοθετικό Σώμα, μπορούσαν να συλληφθούν για μεγάλο κακούργημα *δυνάμει προστάγματος συλλαβῆς* αλλά δεν μπορούσε να απαγγελθεί κατά αυτών κατηγορία χωρίς ρητό ψήφισμα του Νομοθετικού Σώματος (Βλ. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Γ' άρθρο μς' σ. 34).

70. Μόνον δια θεσπίσματος της Γερουσίας ή διά ψηφίσματος του Νομοθετικού Σώματος μπορούσε να απαγγελθεί κατηγορία κατά των Βουλευφόρων ή των Μυστικών της Επικρατείας (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Δ' (Δύναμις Εκτελεστική) άρθρο ρη', ριβ' σ. 57). – Η ίδια η Γερουσία μπορούσε να καταγγείλει α) Τα μέλη της (εξαιρουμένου του ηγεμόνα). Την κατηγορία, απήγγειλε ο "Γενικός Δημηγόρος" στην "Υψηλή Αυλή" της Επικρατείας β) Τους "Τιμητές" της Πολιτείας ενώπιον του Νομοθετικού Σώματος (Σε περίπτωση, που το Νομοθετικό Σώμα δεν συγκαλείτο εκκαλούνταν ενώπιον της "Υψηλής Αυλής της Επικρατείας" γ) Οποιονδήποτε δημόσιο αξιωματούχο, ο οποίος επίσης εκκαλείτο ενώπιον της "Υψηλής Αυλής" της Επικρατείας ή ενώπιον των αρμοδίων δικαστηρίων. Καθένας από τους παραπάνω κρατικούς λειτουργούς, παύεται των καθηκόντων του, για όσο διάστημα βρίσκεται υπό κατηγορία και αναλαμβάνει αυτά πάλι, μόλις δικαιωθεί (Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Δ' (Δύναμις Εκτελεστική) άρθρο ρζ' σ. 54)

71. Βενιέρης, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803) τίτλος ζ' (Υψηλή Αυλή της Επικρατείας) άρθρο ρπη' σ. 71. – Συγκεκριμένα μετά από πρόταση των "Τιμητών" το "Νομοθετικό Σώμα" νομιμοποιείται να θέσει σε κρίση μέσω του "Γενικού Δημηγόρου" και ενώπιον της "Υψηλής Αυλής της Επικρατείας" τα μέλη του οικείου σώματος, τα της "Γερουσίας", τα της "Νομοθετικής Συμβουλίας" και τους πρώτους των Κυβερνήσεων για εγκλήματα μεγίστης προδοσίας και καταδυναστείας. Αν οι κατηγορηθέντες αθωνόνοντο από την "Υψηλή Αυλή

Β. Περιοχή της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου"

Σύμφωνα με τα ισχύοντα στην Επτάνησο, με βάση το Σύνταγμα του 1803, τα ποινικά δικαστήρια της περιόδου αυτής της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου"⁷², όπως προκύπτει από το βιβλίο της ψηφοφορίας της Πρέβεζας, διαχωρίστηκαν σαφώς και αυτά από τα αστικά και ήσαν τα ακόλουθα δύο: Το εγκληματικό δικαστήριο της πρώτης αναφοράς, που απαρτιζόταν από τρία μέλη (ευγενείς) και ένα γραμματέα (καγκελάριο)⁷³, που ασκούσε ανακριτικά καθήκοντα και το δικανικό και εγκλημα-

της Επικρατείας" ανελάμβαναν πάλι τα καθήκοντά τους. Οι τιμητές δηλαδή νομιμοποιούνταν να καταγγέλουν στη Γερουσία και στο Νομοθετικό Σώμα τα εγκλήματα μεγίστης προδοσίας, που διαπράττονταν τόσο από τα μέλη της Εκτελεστικής εξουσίας και της Νομικής Συμβουλίας, όσον και από τους Αντιπροσώπους του Γένους και τους αρχηγούς των κυβερνήσεων (Β ε ν ι έ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Γ' (Δύναμις Νομοθετική) άρθρο οε' σ. 45)

72. Οι Πάργιοι τέθηκαν υπό την Ενετική προστασία στις αρχές του ΙΕ' αιώνα. Το 1401 εστάλησαν τέσσερεις πρέσβεις για να διαπραγματευθούν τα της υποταγής τους στην Ενετική πολιτεία, όσα δε η ενετική αρχή προνόμια εχορήγησε τότε εις τους Παργίους, επεκυρώθησαν ακολούθως δια της από 9ης Αυγούστου 1447 δυνάμει διαταγής του δόγου Φραγκίσκου Φόσκαρη. Το δικαστικό Σύστημα είχε ως ακολούθως: Το Συμβούλιο της Κέρκυρας εξέλεγε τον Κυβερνήτη της Πάργας, αυτός διατηρούσε το αξίωμα για ένα χρόνο και δεν μπορούσε να αναλάβει την αρχή πάλι πριν να παρέλθουν 10 χρόνια. Ο Κυβερνήτης δικάζε τις υποθέσεις εκείνες, που δεν υπερέβαιναν τα 28 δυνάμει και τις ελαφρές ποινικές υποθέσεις, τις δε βαρύτερες τις παρέπεμπε στον "Προβλεπτή Καπετάνο" της Κέρκυρας (Βλ. Λ ο ύ ν τ ζ η ς, Πολιτική Κατάσταση σ. 136-137).

73. Ο μισθός του καγκελαρίου προείρχετο από τα πρόστιμα, που επιβάλλονταν στους ενόχους, ελλείπει δε τούτων από το ταμείο της Διοικήσεως [Βλ. Ν. Γ ε ω ρ γ ί τ σ η ς, Η Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου, *Ηπειρωτική Εστία, Ιστορικές Σελίδες, έτος στ', Ιωάννινα 1957* (στη συνέχεια: Συμπολιτεία Του Ακρωτηρίου) σ. 826. Πρβλ. Πηγές ΑΜΠ 20, 30 Μαρτίου 1803, φ. 16ν]. – Τα εισοδήματα της καγκελαρίας κατά την ταρίφα (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 1 Μαρτίου 1803 φ. 10ν. για τον *σχηματισμό ταρύφας* αρμόδιο ήταν το Κονκλάβε) έπρεπε να τα συγκεντρώνει ο καγκελάριος και μία φορά την εβδομάδα να δίνει λογαριασμό στην Προεδρία καταχωρώντας τις καταθέσεις στο δημόσιο ταμείο. Η Προεδρία με την από 15/4/1803 απόφασή της (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 15 Απριλίου 1803, φ. 18ν.) όρισε επίσης ότι ο μισθός του καγκελαρίου θα συνίσταται από πληρωμές για την έκδοση αντιγράφων των δικαστικών πράξεων κατόπιν αιτήσεων των διαδίκων, χωρίς όμως το δημόσιο ταμείο να επιβαρύνεται με την αξία του χαρτιού. Ωστόσο ο καγκελάριος και σε αυτή τη περίπτωση όφειλε να αποδίδει λογαριασμό στους Προέδρους της Διοικήσεως δηλώνοντας το εισόδημα, που συγκέντρωνε από τις διάφορες πράξεις, δικόγραφα της γραμματείας (τα άττα του οφφικίου του) στον ταμία του δικαστηρίου.

Σε άλλο σχετικό έγγραφό της η Προεδρία Πρεβέζης τονίζει (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 5 Μαρτίου 1805, φ. 54γ.) *την κακήν χρῆσιν όπου οί κατά καιρόν καγγελλάριοι κάμνουσιν εις τα καταθέματα ἤτοι δελόζητα όπου γίνονται εις το Κρητήριον από τοῖς κρισολο-*

τικό δικαστήριο ή δικαστήριο της Επικλήσεως⁷⁴, το οποίο εδίκαζε κατ' έγκληση τις αποφάσεις, τις οποίες εκκαλούμενες απέστελλε στο Εφετείο η Διοίκηση⁷⁵. Τα δικαστήρια αυτά πρότειναν αντιστοίχως τους καγκελάριους τους, τον διορισμό των οποίων επεκύρωνε το "Κονκλάβε"⁷⁶. Οι γραμματείς αυτοί όφειλαν να μὴν εἶναι ξένοι, εκτός και αν η ανάγκη υπαγόρευε κάτι τέτοιο⁷⁷, να έχουν κάποια εκπαιδευ-

γουμενους. Από το συγκεκριμένο έγγραφο προκύπτει ότι οι καγκελάριοι καταχρώνταν των χρημάτων των κατηγορουμένων. Φαίνεται ότι από τις αναβολές και επαναλήψεις των δικών επωφελούνταν και οι "Δημηγόροι" (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 25 Μαρτίου 1804, φ. 41r.), που κέρδιζαν από τα δικαστικά έξοδα αλλά και οι ένοχοι, στους οποίους δεν ανακοινωνόταν η ποινή. Αυτό προκύπτει από έγγραφο της Διοικήσεως Πρεβέζης της 21ης Νοεμβρίου 1806 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 21, 21 Νοεμβρίου 1806 φ. 48v.), όπου αναφέρεται ότι ο φονέας, στον οποίο έχει επιβληθεί η ποινή της εξορίας, επωφελούμενος από την καθυστέρηση της υπογραφής των πρακτικών της δίκης και της καταδικαστικής απόφασης, βρήκε την ευκαιρία να πάρει μαζί του και την κινητή περιουσία του, από την οποία θα πληρωνόταν ο καγκελάριος. Αξιοσημείωτο είναι, πώς ο καταδικασθείς σε εξορία έφυγε, πριν ολοκληρωθούν οι διαδικασίες και υπογραφεί η σχετική καταδικαστική απόφαση.

74. Αξιοσημείωτο είναι ότι το οφφίκιο της Εγκληματοδικανικής Καγκελαρίας, το οποίο μέχρι πρότινος έδουλεύετο από ξένον ύποκείμενον με μιστόν, καὶ χωρίς κανένα οφελος τις Κάσας, με θέσπισμα της 8ης Ιανουαρίου 1804 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 10 Ιανουαρίου 1804, φ. 36r-36v) κρίνεται σκόπιμο να πουληθεί για ένα χρόνο διά μέσον προγγέ-του, δηλαδή με απόφαση νόμου, σε εκείνον που θα πρόσφερε την υψηλότερη τιμή. Κατά συνέπεια το Εγκληματοδικανικό Δικαστήριο από το 1804 και εντεύθεν εκμισθώνετο με τη μέθοδο της πλειοδοσίας, με αποτέλεσμα να ωφελείται η δημόσια κάσα (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 8 Ιανουαρίου 1804, φ. 37r).

75. Επί Βενετοκρατίας ακόμα και οι αποφάσεις των πρωτοβάθμιων τοπικών δικαστηρίων εφεσιβάλλονταν ενώπιον του Βενετού Τακτικού Προβλεπτή, στον οποίο ανατίθεντο και οι ποινικές υποθέσεις (Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη σ. 426).

76. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 15 Ιουνίου 1803, φ. 7v: *Ἡ εὐγενεστάτη Προεδρία Πρεβέζης ἐκρότησε συνέλευσιν πληρεστάτου Κονκλάβε συνθεμένου παρ' εἴκοσι ψηφοφόρων, διά τὴν κύρωσιν ἑνός ἐκ τῶν τριῶν Καγγελαρίων ὁποῦ ἐπρόβαλλε τὸ ἐγκληματικὸν Δικαστῦριον τῆς Πρώτης ἀναφορᾶς.*

77. Στην από 15/6/1802 επιστολή της προς τον ευγενέστατο Μοντεσάντο η Διοίκησης Πρεβέζης (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19) υπογραμίζει την ανάγκη όχι μόνον πρόσληψης σεκρεταρίου του Εγκληματικού Δικαστηρίου της Α' Αναφοράς και της Επικλήσεως αλλά και πρόσληψης *συμβοηθού και συμβούλου εἰς τὰς υποθέσεις τῆς Πατρίδος*. Προφανώς η προεδρία Πρεβέζης απευθύνεται σε ευγενή κάτοικο της Ιονίου Πολιτείας και απαιτεί απ' αυτόν όχι μόνον την πρόσληψή του ως γραμματέα του εγκληματικοδικανικού δικαστηρίου αλλά και την παροχή της βοήθειας του σε υποθέσεις της Διοικήσεως Πρεβέζης. Η Προεδρία της Διοικήσεως τονίζει ότι πρόκειται γιὰ *νεογενή Πολιτεία*, η οποία έχει ανάγκη από ικανούς λειτουργούς της διοικήσεώς της, και με αυτό το σκεπτικό παραχωρεί στο Μοντεσάντο έγγειο ιδιοκτησία γιὰ την εγκατάστασή του εκεί ώστε, αφενός η πολιτεία να επωφελεῖται από την παρουσία του αφετέρου και αυτός να χαίρεται, όπως κάθε κάτοικος γιὰ τα κτήματα, που

ση, όσον αφορά το επάγγελμά τους και να είναι τιμίων ηθών και εντίμου πολιτείας.

Το Εγκληματοδικανικό δικαστήριο απαρτιζέτο από πέντε ευγενείς και δύο αναπληρωτές, οι οποίοι με τη λήξη της θητείας τους μπορούσαν να προβούν σε "θεληματική παραίτηση" επικαλούμενοι άλλες εργασίες τους⁷⁸. Το εφετείο έφερε και το όνομα Σύλλογος της Εκκλήσεως, ή Επικλήσεως και Σύλλογος των πέντε, τα δε δύο τμήματα, το δικανικό και το εγκληματικό ήσαν ενωμένα σε ένα εξ αιτίας της έλλειψης δικαστών⁷⁹. – "*Κυριάρχης των κριτηρίων και διεκδικητής των δημοσίων ασφαμάτων*"⁸⁰ ήταν το Κονκλάβε⁸¹ "*παράστασις της ανωτέρας αξίας της κοινότητος*" το οποίο edικαιούτο "*να επιτάττει και κρατεί τα κριτήρια και δικαστήρια εις την*

εξουσιάζει. Στην Επιστολή φαίνεται η ανάγκη οργάνωσης του δικαστικού συστήματος της μετά τον "χαλασμό" νεοσύστατης Πολιτείας και για τον σκοπό αυτό η Διοίκηση Πρεβέζης απευθύνεται σε ευγενείς της Ιονίου Πολιτείας, οι οποίοι θα αναλάβουν χρέη δημοσίων λειτουργιών.

78. Σε περίπτωση παραιτήσεως των "Κριτών" ψηφίζοντο προσωρινά άλλοι έως ότου συγκληθεί το "Κοινό Συμβούλιο" και ορισθεί το καινούργιο δικαστήριο, σύμφωνα με τις αυτοκρατορικές διαταγές (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 10 Μαΐου 1804, φ. 42r). Όπως προκύπτει και από έγγραφο της Διοικήσεως Πρεβέζης (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 21, 21 Νοεμβρίου 1806, φ. 48v.) ο Καγκελάριος του Εγκληματοδικανικού Κριτηρίου Α' Αγωγής προκειμένου να ασκήσει το καθήκον του, δηλαδή την εγκληματική έρευνα σε υπόθεση ανθρωποκτονίας, παραιτήθηκε από τις επαγγελματικές του ασχολίες για να αφοσιωθεί στην διερεύνηση του φονικού. Η Διοίκηση αποφασίζει να του δοθούν γρόσια ογδόντα από την Κάσα της Πολιτείας για κόπους και δικαστικά έξοδα, αφού ο φονέας εξορίστηκε και πήρε μαζί του την κινητή του περιουσία, από την οποία σε διαφορετική περίπτωση θα πληρωνόταν ο Καγκελάριος. Κατά την διάρκεια επομένως της άσκησης των καθηκόντων τους οι λειτουργοί της Γραμματείας των Δικαστηρίων δεν ασκούσαν το επάγγελμά τους και αφοσιώνονταν ολοκληρωτικά στη διερεύνηση των υποθέσεων. Όπως προκύπτει και από το συγκεκριμένο έγγραφο οι δικαστικοί λειτουργοί δεν ήταν έμμισθοι αλλά αιρετοί, εκλέγονταν δε από το Γενικό Συμβούλιο της Πόλεως της Πρεβέζης (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 12 Ιανουαρίου 1802 φ. 1v) και διατηρούσαν το αξίωμα για ένα χρόνο (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 9 Μαρτίου 1803, φ. 11v).

79. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 12 Ιανουαρίου 1802, φ. 1v, 2r.: *Το κριτήριο δικανικόν και εγκληματικόν τῆς ἐπικλήσεως, ἐνομένον εἰς ἓν, ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως τῶν ὑποκειμένων, συνθεμένον ἀπὸ πέντε.*

80. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 1 Μαρτίου 1803, φ. 10r: *κυριάρχης της Διοικήσεως*

81. Από το γενικό συμβούλιο των 42 προέρχονταν τα μέλη του "Κονκλάβε", το οποίο απαρτιζέτο από τρεις Προέδρους και "*ἑξ ἔγκριτα ὑποκείμενα*", τα οποία εξέλεξαν οι ίδιοι από το Σώμα τους και έξω από το Σώμα τους και συνέρχονταν τουλάχιστον μία φορά την εβδομάδα. – Για "*τάς δυνάς καὶ ἐκτάκτους ὑποθέσεις*" αποφάσιζε το πλήρες κονκλάβε με την συμμετοχή όλων των Κριτηρίων εκτός των Αναπληρωτών (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, φ. 5r., 5v).

εκπλήρωση του νόμου και της δικαιοσύνης" έχοντας "πληρεστάτην εξουσία". Πρόκειται για συμβουλευτικό όργανο, που ασκούσε έλεγχο στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων, επεκύρωνε την εκλογή των υπουργών, καγκελαρίων και νοταρίων και έπαινε κάθε δημόσιο λειτουργό⁸² συγκροτώντας συμβούλιο για την εκλογή άλλου.

Σύμφωνα με τη Συνθήκη της Πρέβεζας 25 Δεκεμβρίου 1800, η γενική συνέλευση των αρχόντων κάθε τόπου εξέλεγε τους Κριτές, που συνέθεταν τα κριτήριά τους⁸³. Εξ αυτού συνάγεται, αφενός μεν ότι ή κάθε πόλη διέθετε πρωτοδικεία και εφετεία για την επίλυση των διαφορών των κατοίκων των αντίστοιχων περιοχών, αφετέρου δε ότι οι τοπικές αρχές αυτονομούνταν από τον επικυρίαρχο στην ρύθμιση των εσωτερικών θεμάτων και ειδικότερα την διαχείριση της δικαιοσύνης⁸⁴. Στο σώμα των ευγενών⁸⁵ επεφυλάσσετο το δικαίωμα μέσα στα πλαίσια της αυτονομίας της τοπικής δικαιοσύνης, να προβαίνει σε τροποποιήσεις, όσον αφορά την οργάνωση των δικαστηρίων⁸⁶.

82. Οι ευγενείς Πρόεδροι Πρεβέζης, αφού ενώθησαν με το περίβλεπτο πλήρες Κονγκλάβε, αποφάσισαν να παύσουν τον Μόσχο Κουφέα (Προβλεπτή Υγείας) του αξιώματος, να του επιβάλλουν πειθαρχική ποινή φυλάκισης 8 ημερών και στην θέση του να εκλέξουν άλλο "Προβλεπτή Υγείας" *επειδή και αυτός υπερπηδώντας τὰ πρεπώδη όρια της τάξεως και της σεμνότητος, και εκείνης της εύλαβείας, και υπολείψεως όπου χρεοστείται παρὰ πάντων της Προεδρίας, άσχημόνησε με λόγους ύβριστικούς έναντίον του είς ύπήκοον πολλών περιεστώτων* (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 3 Οκτωβρίου 1802, φ. 8r, v).

83. Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 12 Ιανουαρίου 1802, φ. 1v: *έκρότησαν την σύναξιν του γενικού συμβουλίου ... περί της έκλογής των νέων Προέδρων, κριτών, άξιωματών και όφικίων, ... εύρέθη ο άριθμός των ψηφοφορούντων τεσσαράκοντα όκτώ.* – Πρβλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη, άρθρο α', σ. 436: *Το μόνον σώμα των αρχόντων καθεκάστου τόπου θέλει εκλέγει τους Συνδίκους ή Προέδρους και όλους τους Κριτάς, διά να κρίνουν κάθε είδος διαφοράς Δικανικής και Εγκληματικής και να συνθέσουν τα κριτήριά των, αξιώματα και οφφίκια με τις συνηθισμένες μεθόδους.* – Με απόφασή τους οι ευγενείς Πρόεδροι προς το Έκλαμπρον Σώμα της Εκτάκτου Συγκλήτου (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 21 Ιουλίου 1803 φ. 29r.) τονίζουν την ανάγκη να γίνονται σεβαστές οι αποφάσεις τους, καθώς τα δικαστήρια υπόκεινται στη Σύγκλητο. – Στα Ιόνια νησιά τα μέλη των Εγκληματικών Κριτηρίων εκλέγονταν επίσης από τη συνέλευση των ευγενών, από τη Σύγκλητο (Β ε ν ι έ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Β' άρθρο λβ' σ. 29).

84. Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη σ. 427: Σε σχέση με το καθεστώς της Βενετοκρατίας η Συνθήκη της Πρέβεζας ενίσχυε τὰ τοπικά συμβούλια και τὰ διοικητικά όργανα που εκλέγονται από αυτά.

85. Γε ω ρ γ ί τ σ η ς, Συμπολιτεία Ακρωτηρίου, σ. 826. – Κατά την εκλογή των μελών του Συλλόγου της Εκκλήσεως στην συνέλευση των αρχόντων δεν ελάμβαναν μέρος εκείνοι, που μόλις είχαν εκλεγεί, όπως και οι συγγενείς τους (Β ε ν ι έ ρ η ς, Κατάστασις (Σύνταγμα 1803), τίτλος Β' άρθρο λσ' σ. 31).

86. Σ τ α μ ο ύ λ η, Συνθήκη άρθρο β', σ. 437. – Σε έγγραφο της Προεδρίας Πρεβέζης (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 19 Μαρτίου 1805, φ. 55r.) αναφέρεται η ανάγκη ενιαίας

IV. Η ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ 11/12/ 1803 ΤΟΥ ΕΦΕΤΕΙΟΥ ΠΑΡΓΑΣ ΕΠΙ ΥΠΟΘΕΣΕΩΣ ΑΝΘΡΩΠΟΚΤΟΝΙΑΣ⁸⁷

Ιστορικό

Η υπόθεση αφορά την δολοφονία του Γιαννούτζου Πλασκασοβέτη από τον Γεώργιο Καλούλη. Στην κατ' έφεση ακροαματική διαδικασία δεν παρίσταται ο φυλακισμένος κατηγορούμενος. Αντ' αυτού παρίσταται ο πατέρας του, παπα - Ιωάννης Καλούλης, ο οποίος και ασκεί την έφεση ενώπιον του Σεβασμίου Συλλόγου της Επικλήσεως των πέντε της Δικανικής και Εγκληματικής Διοικήσεως Πάργας⁸⁸. Ομοίως στη δίκη, ως πολιτικός ενάγων, σύμφωνα με την σημερινή ορολογία, παρίσταται ο πατέρας του φονευθέντος Αναστάσης Πλασκασοβέτη. Το δικαστήριο της Πάργας καλείται σε δεύτερο βαθμό να εκδικάσει την υπόθεση, αφού ακούσει τις κατηγορίες του ενός και τις απολογίες του άλλου και λάβει υπ' όψη του το φάκελο της υποθέσεως. Εκκαλούμενη είναι η πρωτόδικη δικαστική απόφαση του Ευγενούς Κριτηρίου της Α' Δικανικής και Εγκληματικής αγωγής⁸⁹. Ο πατέρας του φονευθέν-

δομής των Δικαστηρίων των τριών πόλεων της Συμπολιτείας για την γρήγορη και δίκαιη επίλυση των διαφορών των κατοίκων. Γιά το λόγο αυτό στο παλάτι της Προεδρίας Πρεβέζης κηρύσσεται η έναρξη των εργασιών της συνέλευσης, που απαρτίζεται από τις Προεδρίες των Διοικήσεων Πρεβέζης, Πάργας και Βουθρωτού και την Σύγκλητο κάθε Διοικήσεως *για να ένωθούν οι τρεις διοικήσεις εις ένα σώμα, και εις μίαν διοίκησιν να βάνη όροθέσια εις τα δικαστήρια και άξιώματα όπου να συνέχωνται ένα του άλλου, και ως εις άλησίδα δεδεμένα να εμποδίζονται αί ένδεχόμεναι άντεξουσιοτήταις και καταχρήσεις κάθε άρχής και έξουσίας.*

87. Κ α ρ α μ π ο ύ λ α – Π α π α ρ ρ ή γ α - Α ρ τ ε μ ι ά δ η, "Αποφάσεις" σ. 6.

88. Το δικαστήριο απαρτίζεται από τους ευγενέστατους και σεβασμίους κριτάς κυρίους Νικόλαο Δεσύλα (Πρόεδρο), Πανταζή Μπογδάνο, Ιωάννη Μοναστηριώτη, Αναστάσιο Δημουλίτζα (τακτικά μέλη) και Γιαννάκη Πετζάλη (αναπληρωματικό μέλος). Την δικαστική απόφαση υπογράφουν οι κ. Νικόλαος Δεσύλας (Πρόεδρος), Ιωάννης Μοναστηριώτης Κριτής και ο Ιωάννης Μαυρογιάννης Καγκελάριος – Ανακριτής, του οποίου η θητεία λήγει το 1804.

89. Η έδρα του του Εγκληματοδικανικού Δικαστηρίου Α' Αγωγής, που εξέδωσε τη πρωτόδικη απόφαση, βάσει της οποίας φυλακίσθηκε ο κατηγορούμενος, δεν προκύπτει από την δικαστική απόφαση του Εφετείου Πάργας. Ενω η Συνθήκη της Πρέβεζας ρυθμίζει λεπτομερώς με το άρθρο 4 το ζήτημα των εφέσεων επί αστικών διαφορών, – βάσει της οποίας οι αστικές υποθέσεις εκκαλούνταν σε οποιαδήποτε πόλη της Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου, πλην εκείνης που είχε εκδώσει την πρωτόδικη απόφαση –, δεν αναφέρεται καθόλου στο ζήτημα της διαδικασίας εφέσεων κατά των πρωτοδίκων ποινικών αποφάσεων. (Για το ζήτημα της αρμοδιότητας των δικαστηρίων κατά δεύτερο βαθμό βλ. Λ. Π α π α ρ ρ ή γ α - Α ρ τ ε μ ι ά δ η, Αστική Δικαιοσύνη § VIII). Επομένως δεν μπορούμε μετά βεβαιότητας να πούμε ούτε εάν ο φόνος διεπράχθη στον τόπο, που εγκαλείται ο κατηγορούμενος, ούτε εάν διεπράχθη σε κάποια άλλη πόλη ή στην ευρύτερη περιοχή της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου". Το πιθανότερο πάντως είναι, ότι υπεύθυνο για την εκδίκαση των ποινικών υποθέσεων ήταν το δικαστήριο του τόπου, όπου τελέσθηκε το έγκλημα .

ντος παραιτούμενος από οποιαδήποτε οικονομική απαίτηση - αποζημίωση ζητάει να εξορισθεί ο φονέας του υιού του για όλη του τη ζωή.

Το δικαστήριο αφού έλαβε υπόψη ότι: 1) ο φόνος έγινε χωρίς να προμελετηθεί σε περίοδο πολιτικών αναταραχών, 2) ότι και ο πατέρας του δράστη φυλακίσθηκε "αναιτίως" για 8 μήνες κατόπιν εφαρμογής συλλογικής ευθύνης από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο⁹⁰, 3) ότι δόθηκε αμνηστία από τον βασιλέα για όλα τα εγκλήματα εκείνου του καιρού, αποφασίζει σε δεύτερο βαθμό για την αποτροπή περισσότερων "σκανδάλων" και για "κοινό παράδειγμα", να παραμείνει ο φονέας εξόριστος από τις πόλεις της "Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου", το "Κοντινέντε", έως ότου ο πατέρας του παθόντος συγχωρήσει τον φονέα του υιού τους και οι δύο πλευρές εγγυηθούν την πλήρη αποκατάσταση της μεταξύ των ειρήνης.

Δίωξη κατ' έγκληση

Η δίωξη του συγκεκριμένου εγκλήματος, όπως προκύπτει από την υπόθεση αυτή, είναι κατά βάση υπόθεση της οικογένειας του παθόντος⁹¹. Αποτελεί ένα είδος

Έτσι στα 1802 σε υπόθεση ληστείας κατόπιν αιτήματος του αδελφού του θύματος η Προεδρία Πρεβέζης με την από 14/12/1802 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 19 φ. 34γ) επιστολή της απευθύνεται στον Αντιπρόσωπο της Ιονίου Πολιτείας στη Λευκάδα για να αναλάβει την έρευνα της ληστείας και να μεριμνήσει γιά την απονομή της δικαιοσύνης. Από το περιεχόμενο του ανωτέρω εγγράφου προκύπτει επίσης ότι υπεύθυνο για την εκδίκαση της υποθέσεως είναι το δικαστήριο του τόπου, όπου έγινε το έγκλημα. – Πρβλ. επίσης Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές ΑΜΠ 19, 13 Σεπτεμβρίου 1802 φ. 20ν, όπου και σε αυτή την υπόθεση (εμπρησμός) κατά νόμο αρμόδιο, για την επίλυση της ποινικής υποθέσεως, είναι το Εγκληματικό Δικαστήριο Α' Αναφοράς Πρεβέζης, διότι τόπος τελέσεως του εγκλήματος είναι η ευρύτερη περιοχή Πρεβέζης, όπου βρίσκονται τα ελαιοστάσια, που κάηκαν.

90. Το πρωτοβάθμιο δικαστήριο απέδωσε "διπλάσια τιμωρία" τιμωρώντας μαζί με τον υιό και τον πατέρα στ. 35.

91. Με το Σύνταγμα του 1803 απαγορεύτηκαν, όπως αναφέρθηκε, οι ανώνυμες καταγγελίες, που ήσαν δεκτές στα δικαστήρια καθ' όλη τη περίοδο ισχύος του Ενετικού δικαίου. Καθιερώθηκε πλέον το ορκωτικό σύστημα (Η προέλευση του συστήματος των ορκωτών δικαστηρίων οφείλεται σε νομοθετικά κείμενα της Γαλλικής Επανάστασεως), οι καταγγελίες ήταν επώνυμες και κατατίθονταν ενόρκως (Β ε ν ι έ ρ η ς, Αναφορά (Σύνταγμα 1803), υπό στοιχείο ιη' σ. 17: *ὥστε αἱ κατηγορίαι νὰ μὴ ἐπιρρίπτονται ποτε ὑπὸ κατηγορῶν ἀνωνύμων, ὡς τῶ ὄντι ἐσυνειθίζετο μετὰ κοινοῦ τοῦ κινδύνου ἐν καιρῷ τῆς Ἑνετικῆς Νομοθεσίας*). Το γεγονός πάντως ότι την περίοδο της Ενετοκρατίας τα εγκλήματα δεν διώκοντο αυτεπαγγέλτως εν ονόματι της πολιτείας και το ότι οι ποινικές δίκες ακολουθούσαν τους κανόνες των πολιτικών δικών στηριζόμενες επί των κατηγοριών του προσβεβλημένου ή κάποιου μηνυτού έθεταν τα πλαίσια εκείνα, όπου η άσκηση της ποινικής εξουσίας δεν γνώριζε πρακτικά κανένα φραγμό (Βλ. Λ ο ύ ν τ ζ η ς, Πολιτική Κατάσταση σ. 109)

ιδιωτικής διαφοράς μεταξύ των οικογενειών του δράστου και του θύματος. Η οικογένεια του θύματος αξιώνει από την πολιτεία την κατάγνωση και εκτέλεση της ποινής⁹². Πρόκειται για δίωξη εγκλήματος κατ' έγκληση.

Αίτημα Εφέσεως

Ο πατέρας του θύματος *προσαιρεῖ παρὰ τῆς δικαιοσύνης*, δηλαδή από το δευτεροβάθμιο δικαστήριο της Πάργας να παραμείνει ο φονέας του γιού του εξόριστος και από τα τρία μέρη του "Κοντινέντε", για όσο διάστημα είναι ο ίδιος εν ζωή⁹³. Καθώς ο πατέρας του φονευθέντος, με έγγραφο δήλωσή του (*θεληματικό κοστιτούτο*), *ἀφίσταται ἀπὸ κάθε ἐκδικητικὴ αἴτηση ἢ πρετέζα*, από την έγερση δηλαδή χρηματικών αξιώσεων έναντι της οικογένειας του δράστη, είναι φανερό ότι οι οικείοι του φονευθέντος παραιτούνται από τις οικονομικές αξιώσεις. Στη συγκεκριμένη απόφαση ο πατέρας του θύματος ζητάει τελικώς μόνον την επιβολή της ποινής

92. Σε ανάλογη περίπτωση (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές ΑΜΠ 19, 9 Ιουλίου 1802, φ. 9r, 9v), όπου την "κατηγορητικήν ἀναφορὰν κατὰ τοῦ ἀναστάσι Καμένου ἐπαρρησίασεν εἰς τὸ Δικαστυριὸν ἡ τρισαθλία γυνὴ σωφιά ντάρρα", την πρωτοβουλία έχει και πάλι η παθούσα. Η ποινική αυτή υπόθεση, αφορά φθορά παρθένου υπό το πρόσχημα του γάμου (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές ΑΜΠ 19, 14 Ιουλίου 1802, φ. 12r). Και το συγκεκριμένο έγκλημα διώκεται κατ' έγκληση της παθούσης. – Την πρωτοβουλία της ποινικής δίωξης έχει ο παθών (ιερωμένος) και σε υπόθεση εξύβρισης, η οποία απασχόλησε την Προεδρία Πρεβέζης το έτος 1802 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές ΑΜΠ 19, 6 Ιουλίου 1802, φ. 8v). Το δικαστήριο επιδεικνύοντας αδιαφορία *δὲν ἔκαμε τὴν πρεπουμένην ἐκδίκησιν εἰς τοιοῦτον βαρὺ καὶ ἀπαίσιον τόλμημα* δηλαδή δεν κίνησε αυτεπαγγέλτως, όπως όφειλε, την δικαστική διαδικασία κατά του υπαιτίου. Στις 6/7/1802 η Προεδρία της Διοικήσεως Πρεβέζης, με επιστολή της, που απευθύνεται προς το Εγκληματικό δικαστήριο της πόλεως, κατόπιν αιτήσεως του παθόντος και αφού προηγουμένως ο ιερέας εξέφρασε προς αυτή τα παράπονά του, ζητάει να επιληφθεί η δικαιοσύνη του θέματος και να αποδοθούν οι ευθύνες στον δράστη τονίζοντας τις επιβλαβείς συνέπειες, που θα μπορούσε να έχει η ατιμωρησία του για το κοινωνικό σύνολο.

93. Θ. Δ. Φ ρ α γ κ ό π ο υ λ ο ς, *Ἡ ἐν τοῖς Ἰονίοις Νήσοις Ἀστυκὴ Νομοθεσία κατὰ τοὺς Ἑνετικούς Νόμους καὶ τὰς ἐν ἰσχύι διατάξεις τοῦ Ἰονίου Πολιτικοῦ Κώδικος*, Μέρος Α' Αθήνα 1886 σ. 61: "Ἡ ισόβια ἐξορία, ποινὴ γιὰ τοὺς Ἑνετοὺς οἰονεὶ κεφαλικὴ, ἦταν ἀνάλογη πρὸς τὶς ρωμαϊκὲς ποινές, πού συνεπάγονταν γιὰ τὸν καταδικασθέντα σὲ ισόβια ἐξορία ἀπώλεια πολιτικῶν δικαιωμάτων καὶ κατὰ συνέπεια υποβάθμιση τοῦ "status" τοῦ Ρωμαίου πολίτη. Ὁ καταδικασθεὶς σὲ ισόβια ἐξορία, ἀφού πλέον δὲν συναριθμεῖτο στὴν τάξη τῶν πολιτῶν στεροῦνταν καὶ κάθε δικαιώματος, πού ἐχάιραν οἱ υπήκοοι τῆς Ἑνετικῆς Δημοκρατίας". – Με βάση το νόμο του 1503 και 1561 (Nove leggi 49, 50) ο ένοχος σε περίπτωση αυθαίρετης διακοπής της εξορίας όταν ξανασυλλαμβάνετο για δεύτερη φορά εξορίζετο από όλη τη βενετική επικράτεια ή διπλασιάζετο το χρονικό διάστημα της εξορίας του ή τιμωρεῖτο με καταναγκαστικά έργα σε γαλέρα (1561 Nove leggi 50) (Βλ. K o h l e r, Strafrecht, Verbannung)



της εξορίας⁹⁴, για όσο διάστημα θα είναι ο ίδιος εν ζωή. Εξ' άλλου, αφού ο φόνος θεωρείται ακούσιος δεν τίθεται ζήτημα δήμευσης⁹⁵ της περιουσίας του ενόχου. Πρέπει να επισημανθεί ότι και κατά την περίοδο της Ενετοκρατίας η ποινή της δημεύσεως, αν και δεν ήταν σε αχρηστία, εφαρμοζόταν σπάνια και μόνο επί σοβαρών αδικημάτων, είχε δε ως αντικείμενο εκείνα τα περιουσιακά αγαθά, των οποίων ο κατηγορούμενος είχε ελευθερία διαθέσεως με πράξεις εν ζωή ή αιτία θανάτου. Συνεπώς δια της δημεύσεως δεν θα επήρχετο βλάβη των πιστωτών ή των νομίμων κληρονόμων του⁹⁶. Οι περιπτώσεις επιβολής της δημεύσεως σύμφωνα με το Ενετικό δίκαιο προβλέπονταν περιοριστικά από τον νόμο εν αντιθέσει με τα ισχύοντα στο

94. Στο κλασσικό ρωμαϊκό δίκαιο ίσχυαν δύο μορφές εξορίας α) η *relegatio*, που συνίστατο στη κράτηση του ενόχου σε συγκεκριμένο χώρο και β) η *deportatio*, που περιελάμβανε ταυτόχρονη δήμευση της περιουσίας του ενόχου και απώλεια του δικαιώματος του πολίτη. Στο βυζαντινό δίκαιο εφαρμόζετο σε ελαφρύτερα ποινικά αδικήματα, όπως σε περιπτώσεις αμβλώσεων ή ακουσίων φόνων. C. 11, 8, 16, Nov. 120. 11 (ισόβια εξορία); Nov. 8.8, Nov. 124, 2, Nov. 134, 1 Nov. 144.2 (εξορία και δήμευση) [Βλ. Τ ρ ω ῖ ἄ ν ο ς Die Strafen im byzantinischen Recht in La Peine [*Recueils de la Societe Jean Bodin LV Bruxelles 1991*].

95. Με έγγραφό της όμως η Προεδρία Πρεβέζης με ημερομηνία 12 Ιουνίου 1804 (Σ τ α μ ο ὕ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 12 Ιουνίου 1804, φ. 43v.) προβλέπει τη δήμευση ακινήτου περιουσίας και εξάμηνο φυλάκιση, εάν και εφόσον *άρματολοί καὶ κακοτρόποι ἄνθρωποι* προβαίνουν στην κτήση νομής επί αγαθών και υποστατικών, υπό την πρόφαση αγοράς, εξαγοράς και υποθήκης μέσα στη πόλη και στην γύρω περιοχή. Αποφασίζει δε ότι οι τυχόν παραβάτες θα τιμωρούνται παραδειγματικά και όχι μόνον με δήμευση της νεοαποκτηθείσας ακινήτου περιουσίας τους, (η οποία περιέρχεται στο δημόσιο), αλλά και με εξάμηνο φυλάκιση και χρηματική ποινή διακοσίων γροσίων, η οποία θα επιβάλλεται και σε όποιον συνήργησε στην παράνομη αγορά. Η Προεδρία της Διοικήσεως επισημαίνει τα ολέθρια αποτελέσματα για την περιοχή της Πρεβέζης, που είχε προκαλέσει παλαιότερα η συνύπαρξη με τέτοιους ανθρώπους, με κίνδυνο την διατάραξη της έννομης κατάστασης στη περιοχή και λαμβάνει τα μέτρα της για τη διασφάλιση της ησυχίας των κατοίκων. Υποθέτουμε ότι το έγγραφο ομιλεί για ληστές, πιθανόν δε και για ανεπιθύμητους αρματωλούς, οι οποίοι με την αγορά ακινήτου απέβλεπαν στην εξαγορά κοινωνικής θέσης στη πόλη. – Σύμφωνα με το βυζαντινό δίκαιο οι ακούσιοι φονείς τιμωρούνταν με την ποινή της εξορίας [Βλ. Μ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Το Φονικό και η Αποζημίωσις του Παθόντος (Βυζάντιον-Τουρκοκρατία-Μετεπαναστατικοί χρόνοι μέχρι και του Καποδιστρίου), Αθήνα 1960 σ. 33 (στη συνέχεια: Φονικό)].

96. Βλ. Λ ο ὕ ν τ ζ η ς, Πολιτική Κατάστασις 232. – Επεικέστερες μεταρρυθμίσεις των περιουσιακών ποινών στο βυζαντινό δίκαιο επέφερε η Νεαρά 134 του Ιουστινιανού: *ἐφ' ὧν οἱ νόμοι δήμευσιν ἢ θάνατον ὀρίζουσιν, ἐὰν ἐλεγχθῶσιν ἢ κατακριθῶσι, τὰς αὐτῶν περιουσίας μὴ γίνεσθαι κέρδος τοῖς ἄρχουσιν ἢ ταῖς αὐτῶν τάξεσιν, ἀλλὰ μηδὲ κατὰ τοὺς παλαιούς νόμους τῷ δημοσίῳ αὐτὰς προσκυροῦσθαι· ἀλλ' εἰ μὲν ἔχοιεν κατιόντας, αὐτοὺς ἔχειν τὴν οὐσίαν, χωρὶς τῶν διὰ τοῦ τοιούτου ἁμαρτήματος αὐτοῖς προσγενομένων, εἰ δὲ μὴ ὑπείσι κατιόντες, ἀλλ' ἀνιόντες ἄχρι τρίτου βαθμοῦ αὐτοὺς ἔχειν.* (βλ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Φονικό σ. 24-25).

Ρωμαϊκό δίκαιο, όπου η επιβολή της θανατικής ποινής συνεπαγόταν υποχρεωτικά και την δήμευση της περιουσίας του φονέα ⁹⁷.

Κρίση του δικαστηρίου

1. Φόνος χωρίς προμελέτη

Όπως ειδικότερα αναφέρεται, ο συγκεκριμένος φόνος διεπράχθη *διὰ μέσου δουφεκιᾶς με σκάγια εἰς ὥραν ἔριδος χωρίς προμελέτησιν ἢ προδοσίαν*. Η ποινική αντιμετώπιση της ανθρωποκτονίας, με βάση το δίκαιο που εφαρμοζόταν στην Ιόνιο Πολιτεία και κατά συνέπεια στη "Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου", δεν παρουσιάζει ουσιώδεις διαφορές σε σχέση με τις βυζαντινές ποινικές διατάξεις, όσον αφορά τις έννοιες του δόλου⁹⁸, της αμελείας αλλά και γενικότερα του καταλογισμού της πράξης ακόμα δε και του "τυχηροῦ"⁹⁹, οι οποίες λαμβάνονταν υπ' όψη από το δικαστή για τον καθορισμό της ποινικής ευθύνης του δράστη¹⁰⁰. Για τον καταλογισμό της

97. Σύμφωνα με την Ιουστινιάνεια νομοθεσία για τον φόνο εκ δολίας προθέσεως εφαρμογή είχε ο "περὶ φονευτῶν" Κορνήλιος νόμος, με βάση τον οποίο οι μεν φονεῖς, που ανήκαν στην τάξη των "εντίμων" εξορίζονταν σε νησί δήμευμένης συγχρόνως και της περιουσίας τους, οι δε "ευτελείς" σταυρώνονταν ή ερρίπτονταν στα θηρία (Dig. 48. 8. 3. § 5). Εξυπακούεται ότι και των "ευτελῶν" δήμευόταν η τυχόν περιουσία τους, δεδομένου ότι σύμφωνα με άλλη διάταξη των Πανδεκτῶν (48. 20. 1) προβλεπόταν αυτοδικαίως δήμευσις της περιουσίας των καταδικαζομένων σε θάνατο (Βλ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Φονικό σ. 23 § 1).

98. *ὅτι ὁ τοιοῦτος φόνος ἐστάθη ἀπεργασμένος ... χωρίς προμελέτησιν ἢ προδοσίαν*

99. *ὅτι ὁ τοιοῦτος φόνος ἐστάθη ἀπεργασμένος διὰ μέσου δουφεκιᾶς με σκάγια εἰς ὥραν ἔριδος*. – Πρβλ. Γ. Π ε τ ρ ό π ο υ λ ο ς, Νοταριακαὶ Πράξεις Παξῶν διαφόρων Νοταρίων των ετῶν 1658-1810 (Μνημεῖα του Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου) Αθήνα 1958: Συγγνώμη της 25 Απριλίου 1663 (Βιβλ. 1. σ. 122): ... οἱ παρόντες ... κύρ χριστόφορος μπόϊκος καὶ κύρ πιέρος μπόϊκος καὶ ἀπὸ ἄλλο μέρος κύρ παγουλῆς γκίκας, ἐπειδὴ καὶ νὰ ἤληθαν εἰς μαλώματα καὶ ὁ διάβολος ἐσυνέργησε καὶ ἔγινε φόνος ... καὶ τὴν σήμερον θέλουν τὰ ἄνωθεν καὶ κάνουν ἀγάπη στέρα. (Εγγραφο 33 σ. 21)· Συγγνώμη τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1659 (Βιβλ. 1 σ. 43): ... ἐγὼ ἡβρισκόμενος λαβόμενος εἰς τὸν θάνατον ἀπὸ ἑνα ἀτζεδέντε ὅπου ἔγινε περφάλος ἀπὸ ... εἰς σὲ μία συντροφία καὶ ἐλαβώθηκα με τὰ σκάγια ... καὶ ὡς ἐκεῖνο ἔγινε πέρ φάλος, συμπαθῶ τὸν ἄνωθεν ... καὶ παρακαλῶ καὶ τὴν δικαιοσύνη νὰ τὸν ἐσυμπαθήσῃ ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀτζεδέντε ὅπου ἔγινε πέρ φάλος.

100. Βασ. 60, 51. 5 = Dig. 48. 19. 5 2: *ἐν πᾶσι τοῖς ἐγλήμασι δεῖ ζητεῖν, ἐκ προνοίας τις ἢ κατὰ τύχην ἡμαρτε, καὶ οὕτως ἢ πρὸς τὸν νόμον, ἢ προαιρέτως ἐπιφέρειν τιμωρίαν*. – Βλ. ἐπίσης Synopsis Minor, Lit. Ec. 62, J.G.R., τ. 6, σ. 397-398. – Πόνημα Ἀτταλειώτου ρῆς, J.G.R. τ. 7, σελ. 482. – Νομοκάνων Φωτίου Γ. Α. Ρ ά λ λ η και Μ. Π ο τ λ ῆ, Σύνταγμα των θείων καὶ ἱερῶν κανόνων, ἐν Ἀθήναις 1859, τ. Α', σ. 200-201). – Βασ. 60.51. 11 = Dig. 48.19. 11 § 2: *Ἡ ἀπὸ προνοίας ἁμαρτάνει τις ὡς συνιστῶν φατρίαν ἢ ἐξ ὀρμῆς, ὡς θυμούμενος, ἢ κατὰ τύχην, ὡς ὁ ἐν θήρᾳ ρίψας κατὰ θηρίου καὶ ρίψας καὶ φονεύσας ἄνθρωπον* (Μ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Φονικόν σ. 21).

συγκεκριμένης πράξης οι κριτές του Εφετείου Πάργας λαμβάνουν υπ' όψη τους την έλλειψη δολίας προθέσεως του δράστη, καθώς *ὁ τοιοῦτος φόνος ἐστάθη ἀπεργασμένος εἰς ὥραν ἔριδος χωρὶς προμελέτησιν ἢ προδοσίαν καὶ ὅτι ἐσυνέβη εἰς καιρὸν ἀναρχίας*. Το δικαστήριο συμπεραίνει επομένως την ανυπαρξία δολίας προαιρέσεως¹⁰¹ από τις αντικειμενικές συνθήκες τελέσεως του εγκλήματος.

2. Συνθήκες τελέσεως

Η περίοδος αναρχίας και πολιτικών αναστατώσεων¹⁰², κατά την διάρκεια της οποίας τελέσθηκε το έγκλημα, αφορά στην περίοδο από το 1797-1802¹⁰³, περίοδο κατά την οποία, φόννοι, αρπαγές, και λεηλασίες περιουσιών αποτελούσαν συχνό φαινόμενο τόσο στα Ιόνια Νησιά όσο και στη "Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου"¹⁰⁴ εξαι-

101. Το Βενετικό δίκαιο έδινε ιδιαίτερη έμφαση στην πρόθεση κατά την τέλεση του εγκλήματος (*praemeditate et ex proposito*) (Βενετία 1232 *Liber prom. mal. c. 11*).

102. Ήδη, από την περίοδο της πρώτης Γαλλικής Κατοχής (1797-99), η απογοήτευση και η δυσαρέσκεια των κατοίκων υπήρξε μεγάλη όχι μόνον για τα αυστηρά δημοσιονομικά μέτρα και τη βαριά φορολογία, που τους είχε επιβληθεί αλλά και για την επιδεικτικά περιφρονητική στάση των Γάλλων απέναντι στη θρησκεία, στις παραδόσεις και τα ήθη των Ελλήνων. Η ληστρική συμπεριφορά των Γάλλων στρατιωτών προκάλεσε την αντιπάθεια των κατοίκων και συνετέλεσε στην δημιουργία αντιγαλλικού ρεύματος. Την αντίδραση κατά των Γάλλων καλλιεργούσαν και οι ευγενείς, που δεν δίσταζαν να έρθουν σε συννενοήσεις και με τους Αυστριακούς. Η ρωσοτουρκική συνεργασία στη συνέχεια και η κάθοδος του συμμαχικού στόλου έδωσε την ευκαιρία στα αντιδημοκρατικά στοιχεία να αναπτύξουν αντιγαλλική δραστηριότητα. Το γενικότερο κλίμα δυσαρέσκειας, που είχε διαμορφωθεί στα νησιά από την προκλητική στάση των Γάλλων και η συμμαχική προπαγάνδα διευκόλυναν τις ενέργειες αυτές. Το αποτέλεσμα ήταν η διαίρεση των πολιτών σε δύο αντιμαχόμενα στρατόπεδα, το των φιλογάλλων δημοκρατικών και το των φιλορώσων αριστοκρατικών [Βλ. Ν. Μ ο σ χ ο ν ά ς, Τα Ιόνια Νησιά κατά την περίοδο 1797-1821, ΙΕΕ ΙΑ', Αθήνα 1975 σ. 387-390 (στη συνέχεια: Ιόνια Νησιά)]. – Πρβλ. Χ ι ώ τ η ς, Ιστορικά Απομνημονεύματα σ. 674.

103. Σε γενικές γραμμές η απόφαση αναφέρεται στην έκρυθμη κατάσταση, στην οποία είχαν περιπέσει τα νησιά την περίοδο πριν το 1803 εξαιτίας των πολιτικών, κοινωνικών και τοπικιστικών αντιθέσεων. Η απόφασις του Εφετείου Πάργας, η οποία εκδίδεται στις 11 Δεκεμβρίου του 1803, αναφέρεται στην περίοδο της αναρχίας σαν μία περίοδο, που έχει ήδη παρέλθει οριστικά. Σε έγγραφο εξάλλου της Προεδρίας Πρέβεζης, που φέρει την ημερομηνία 14 Ιουνίου 1803 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 14 Ιουνίου 1803, φ. 24v), τονίζεται ότι η περίοδος της αναρχίας θα πρέπει να είχε περατωθεί οριστικά ήδη από τόν Μάρτιο του 1803: *ὁ ἐνδόξωτατος Βοιβόντας μας ἀμπτουλάχ μπέη ἐφέντης...μᾶς προστάζει με πανέκλαιμπρον Γράματου 7; Μαγίου ... τὴν ἐκλογὴν ...ἐνὸς ἢ δύο ὑποκειμένων τὰ ὁποῖα μὲ πληρεξουσιότητα νὰ παρασταθοῦν εἰς τὴν ὑποταγὴν τῆς λαμπρᾶς πόρτας διὰ νὰ συνομιλήσουν μὲ τὸ ὕψος τοῦ μεγάλου Βεζήρη ἐπάνω εἰς τὴν εὐταξία καὶ εὐνομία ἐκάστου τόπου, τότε ὁποῦ ἐτελείωσεν ἡ ἐπωχὴ τῆς ἀσυδωσίας ἀπὸ τὸν παρελθόντα Μάρτιον*.

104. Ειδικότερα, όσον αφορά τη "Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου", η περίοδος αυτή χα-

τίας της πολιτικής αστάθειας της περιόδου αυτής¹⁰⁵. Οι αυθαιρεσίες των ευγενών, που επί σειρά ετών καταδυνάστευσαν τον πληθυσμό και ο αποκλεισμός των άλλων τάξεων από τα πολιτικά δικαιώματα, είχαν προκαλέσει μεγάλες κοινωνικές αναταραχές στα νησιά και τα ηπειρωτικά τους εξαρτήματα¹⁰⁶. Το Σύνταγμα, το επονομα-

ρακτηρίζεται από την ήττα των δημοκρατικών Γάλλων στη Νικόπολη και την επακόλουθη καταστροφική κατάληψη (χαλασμό) της Πρέβεζας από τα στρατεύματα του Αλή (12 Οκτ. 1798). Προσχωρώντας ο Αλή Πασάς στον αντίπαλο του Ναπολέοντα ευρωπαϊκό συνασπισμό κατέλαβε το Βουθρωτό, την Ηγουμενίτσα και τη Βόνιτσα, κατέσφαξε την Πρέβεζα και αναπλήρωσε το πληθυσμιακό κενό με μουσουλμάνους Αλβανούς. Οι κάτοικοι, όσοι γλύτωσαν από τις σφαγές, κατέφυγαν στα γειτονικά νησιά και κυρίως στη Λευκάδα και πολύ διστακτικά άρχισαν να επαναπατρίζονται μετά την άφιξη του βοεβόδα Αβδουλάχ στην Πρέβεζα, η οποία χρονολογείται περί τα τέλη Ιουλίου ή αρχές Αυγούστου 1800 (Βλ. Σ τ α μ ο ύ λ η, Πολιτικές Κινητοποιήσεις των Πρεβεζάνων μετά τον "Χαλασμό" (1798-1801) *Μεσαιωνικά και Νέα Ελληνικά* τ. 6ος 2000 (Ανάτυπο), Αθήνα 2000 σ. 307 (στη συνέχεια: Χαλασμός). – Στη Πάργα συγκεκριμένα, απ' όπου προέρχεται και η δικαστική απόφαση για τον φόνο εμφανίσθηκε ο ρωσικός στόλος υπό τον Ουσακώφ, ο οποίος ανέστειλε την ορμή του Αλή Πασά και απολύτρωσε τους κατοίκους από τον κίνδυνο (Βλ. Α. Β α κ α λ ό π ο υ λ ο ς, Επαναστατικές Κινήσεις και Ζυμώσεις, ΙΕΕ ΙΑ', Αθήνα 1975 σ. 405-406).

105. Ακόμα και μετά τη λήξη της περιόδου αυτής (1799-1802) μέλημα της Διοικήσεως Πρεβέζης συνέχιζε να αποτελεί η διασφάλιση της νομίμου τάξης και πολιτικής σταθερότητας. Όπως αναφέρεται σε έγγραφο της διοικήσεως Πρεβέζης με ημερομηνία 28 Αυγούστου 1803 (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 28 Αυγούστου 1803, φ. 31v, 32r), η αποτροπή των διχονοιών, πολιτικών αναβρασμών και έριδων, οι οποίες "ήδη άρχισαν να έμφωλεύουν εις την πατρίδα μας" λόγω της κακοδιοίκησης αποτελούν τον βασικό λόγο για τον οποίο εκλέγεται πρέσβυς για να μεταβεί στην Υψηλή Πύλη με σκοπό να ζητήσει (Σ τ α μ ο ύ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 28 Αυγούστου 1803, φ. 32v) την τροποποίηση του διοικητικού συστήματος της περιοχής, με βάση το αντίστοιχο της Επτανήσου Πολιτείας, ώστε να επικρατήσει ευνομία στην πολιτεία της Πρέβεζας. Το έγγραφο επισημαίνει ειδικότερα τις "άνομαλίας του παρελθόντος καιρού" και τον "όλεθρο και κινδύνους", στους οποίους είχε υποπέσει η Επτάνησος Πολιτεία κατά την περίοδο των πολιτικών προστριβών και της αναρχίας, περίοδος που έληξε με μίαν συνετήν διορθοσιν εις την Διοίκισί τους, με τη συναίνεση της Υψηλής Πύλης. Ειδικότερα η Διοίκηση Πρεβέζης, ενθυμούμενη τα δεινά της Ιονίου Πολιτείας, σπεύδει να προλάβει τις πολιτικές αναταραχές, που θα μπορούσαν να προκληθούν από την έλλειψη οργανωμένου διοικητικού συστήματος στην περιοχή.

106. Τα πολιτικά γεγονότα στα Ιόνια, που έμελαν να επηρεάσουν και τη "Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου" είχαν την ακόλουθη εξέλιξη: Στις αρχές Μαρτίου 1802 βρετανικό πολεμικό αποβίβασε στην Κέρκυρα στρατιωτική δύναμη, που ενώθηκε με τις δυνάμεις της Πολιτείας και ανέλαβε την περιφρούρηση της τάξης. Η Πύλη, παρ' όλο που δεχόταν την ανάγκη μεταρρύθμισης του Συντάγματος του 1800, ακύρωσε το νέο Σύνταγμα (1801) και ζήτησε από τον Θεοτόκη να επαναφέρει το προηγούμενο καθεστώς, ώσπου να εξετασθεί από τους συμμάχους τὸ ζήτημα και να υποβάλλει το σχέδιο του προτεινομένου συντάγματος μαζί με τις δικές του παρατηρήσεις στους συμμάχους, αφού πάρει και την γνώμη των αυτοκρατορικών

ζόμενο "Βυζαντινό", που θεσπίσθηκε το 1800 με την αποχώρηση των Γάλλων δεν εφαρμόσθηκε καθόλου, καθώς δεν έτυχε γενικότερης αποδοχής. Η εφαρμογή του εξ' άλλου θα ήταν εξαιρετικά προβληματική κατά τη διάρκεια μιας ήδη ευαίσθητης περιόδου κοινωνικών ανακατατάξεων και αναταραχών γιατί αποτελούσε επιστροφή σε μορφές αριστοκρατικού πολιτεύματος. Η λαϊκή αντίδραση στην αριστοκρατική παλινδρόμηση καθιστούσε σαφές, ότι δεν ήταν δυνατόν να καταργηθούν όλες εκείνες οι πολιτικές και κοινωνικές κατακτήσεις¹⁰⁷, που είχαν πραγματοποιηθεί στη διάρκεια της γαλλικής κυριαρχίας¹⁰⁸. Καθολικό και συγκεκριμένο παρέμενε το αίτημα του λαού να αποκτήσει πολιτικά δικαιώματα χωρίς όμως να αποβλέπει στην ριζική ανατροπή του αριστοκρατικού καθεστώτος¹⁰⁹. Η ενότητα του λαού έπρεπε να επιτευ-

επιτρόπων (πρόκειται για το Σύνταγμα του 1803). Οι σύμμαχοι αποφασίζουν να σταλεί στα νησιά ένας πληρεξούσιος του Τσάρου (η εντολή αυτή ανατίθεται από τον Αλέξανδρο Α' στον κόμη Γεώργιο Μοσενίγο) για να αποκατασταθεί η νομιμότητα. Τελικά τις 23 Μαΐου 1802, με την υπογραφή της ειρήνης της Αμιένης, η Επτάνησος Πολιτεία αναγνωρίσθηκε από τη Γαλλία, τον βασιλιά της Αγγλίας, τον βασιλιά της Ισπανίας και τη Βατανική Δημοκρατία κατά τους όρους της Συμβάσεως της Κωνσταντινούπολης και με την πράξη αυτή όχι μόνον κατοχυρωνόταν το καθεστώς προστασίας των συμμάχων δυνάμεων, αλλά και άρχιζε η περίοδος αναδιοργάνωσης της Πολιτείας.

107. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της σύντομης μεταβατικής περιόδου της Γαλλοκρατίας υπήρξε ότι κανείς δεν τιμωρείτο χωρίς μάρτυρες και αναπολογήτως και κανείς δεν υποβάλλετο σε ποινή, εάν προηγουμένως δεν είχε οριστικώς αποδειχθεί η υπαιτιότητά του και δεν είχε καταλογισθεί η ευθύνη του (Χ ι ώ τ η ς, Ιστορικά Απομνημονεύματα σ. 6010. – Όσον αφορά τον τομέα της δικαιοσύνης, είχαν δημιουργηθεί στις πόλεις και τα περίχωρα ειρηνοδικεία, τα οποία είχαν ως πρώτιστο καθήκον την προτροπή των διαδίκων προς την συμβιβαστική επίλυση των διαφορών τους, ενώ παράλληλα θεσπίστηκε η αιρετοκρισία. Το "Προσωρινό Δημαρχείο" δε κατά την περίοδο της πρώτης Γαλλικής Κατοχής, το οποίο αποτελούσε την ανώτατη εξουσία, δεν αποτελείτο μόνο από ευγενείς αλλά συμμετείχαν σε αυτό όλες οι τάξεις (Μ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Περί της Εκλογής Δικαστικών και Διοικητικών αρχών εις την Νήσον Κέρκυραν (Βενετοκρατία - Δημοκρατικοί Γάλλοι) *Ανάτυπον εκ του Κέντρου Ερεύνης της Ιστορίας του Ελληνικού Δικαίου* τ. 22 (1975), Αθήνα 1977 σ. 4 (στη συνέχεια: Εκλογή Δικαστικών) – Πρβλ. Χ ι ώ τ η ς, Ιστορικά Απομνημονεύματα σ. 601)

108. Ν. Μ ο σ χ ο ν ά ς, Ιόνια Νησιά, σ. 394. – Όταν τον Ιούνιο του 1797 τα στρατεύματα των δημοκρατικών Γάλλων αποβιβάσθηκαν στην Κέρκυρα η Βενετική κυριαρχία ουσιαστικά καταλύθηκε, η "Χρυσή Βίβλος" και οι τίτλοι ευγενείας κάηκαν, και κατά το πρότυπο της Βενετίας ιδρύθηκε Προσωρινό Δημαρχείο στην Κέρκυρα (πρβλ. Τ ο υ ρ τ ό γ λ ο υ, Εκλογή Δικαστικών σελ. 4).

109. Τα Συντάγματα της Ιονίου Πολιτείας (1800, 1801, 1803, 1806) εμμένουν στη διατήρηση του αριστοκρατικού καθεστώτος δεδομένου ότι τα αξιώματα παραχωρούνται μόνο σε πρόσωπα ανήκοντα στην τάξη των ευγενών.

χθεί με την κατάργηση των προνομίων της μειονότητας, την αμφισβήτηση της ταξικής διάκρισης και την αναγνώριση της ισότητας όλων των πολιτών¹¹⁰.

3. Συλλογική ευθύνη

Όπως επισημαίνεται στην απόφαση του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου *"διὰ καταδρομῆς τῶν παραπονουμένων ἀναιτίως"*¹¹¹ φυλακίσθηκε για οκτώ μήνες και ο

110. Πρέπει να τονισθεί ότι η περίοδος της αναρχίας είχε ως αποτέλεσμα, όσον αφορά στη ποινική δικαιοσύνη, την συσσώρευση στα γραφεία των δικαστηρίων πλήθους καταγγελιών αλλά λόγω της έλλειψης προσωπικού και της βραδύτητας, με την οποία τηρούνταν οι δικονομικοί τύποι, η δικαιοσύνη να μένει αργή. Το άρθρο 15 του Συντάγματος του 1800 έδινε το δικαίωμα στον καθένα, που ζημιώθηκε κατά οποιοδήποτε τρόπο να προσφεύγει στην δικαιοσύνη και να απαιτεί την αποκατάσταση των ζημιών. Η κατ' αναλογία εφαρμογή των διαδικασιών, που ίσχυσαν στην Επτάνησο Πολιτεία και την περιοχή της Συμπολιτείας θα πρέπει να θεωρηθεί δεδομένη, λόγω της νομικής εξαρτήσεως των πόλεων του Ακρωτηρίου από την Επτάνησο Πολιτεία. Από το αρχειακό υλικό προκύπτει ότι στις πόλεις του Ακρωτηρίου δεν υπήρχαν νομομαθείς αρμόδιοι για την επίλυση σοβαρών νομικών ζητημάτων. Ως εκ τούτου οι τοπικές αρχές απευθύνονταν είτε σε επτανήσιους νομομαθείς είτε προσέτρεχαν στην ίδια την Επτανησιακή Γερουσία για να λάβουν επίσημη γνωμοδότηση επί θεμάτων δικαίου, που ανέκυπταν στη *"Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου"* [Βλ. Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές ΑΜΠ 19, 13 Σεπτεμβρίου 1802 φ. 20ν, όπου αποδεικνύεται όχι μόνον η ενεργός νομική εξάρτηση της *"Συμπολιτείας του Ακρωτηρίου"* από την Ιόνιο Πολιτεία αλλά και ο γνωμοδοτικός ρόλος του Πρίγκηπα της Γερουσίας της Ιονίου Πολιτείας και ο επεμβατικός ρόλος της Γερουσίας σε υποθέσεις, που είχαν διεξαχθεί ενώπιον Δικαστηρίων της Συμπολιτείας]. – Πρβλ. Πηγή Αρχείο Μητροπόλεως Πρεβέζης αριθ. 20, 19 Μαρτίου 1805, φ. 55γ και την διαμαρτυρία ενός Παργινού, (Σ π. Α σ δ ρ α χ ά ς, Όψεις από το προνομιακό Καθεστώς της Πάργας, Πρέβεζας και Βόνιτσας, Ελληνική Κοινωνία και Οικονομία. ΙΗ' και ΙΘ' αιώνες σ. 203, Αθήνα 1982) : στα δικαστήρια της Πρέβεζας και της Πάργας *συνκάθονται ύποκειμενα όπου ολίγον ἐγνωρίζουν τοὺς νόμους*]. – Για τους λόγους αυτούς θα μπορούσε να στοιχειοθετηθεί η υπόθεση, ότι το διάταγμα που εξέδωσε ο Πρόεδρος στις 9 Σεπτεμβρίου 1802, με το οποίο εξουσιοδότησε τα ποινικά δικαστήρια να συζητούν και να δικάζουν συνοπτικά όλες τις υποθέσεις, που υπάγονταν στη δικαιοσύνη (Γ. Μ α υ ρ ο γ ι ά ν ν η, Ιστορία των Ηνωμένων Νήσων, σ. 24), ίσχυσε αναλογικά και στη Συμπολιτεία του Ακρωτηρίου προκειμένου να λήξει η περίοδος της αναρχίας, κατασιγασθούν τα παράπονα και καταστεί η δικαιοσύνη αποτελεσματική στην εκτέλεση των δυσχερών καθηκόντων της.

111. Όπως προκύπτει από το διαθέσιμο αρχειακό υλικό της εξεταζομένης περιόδου, η μή τήρηση βασικών ποινικών αρχών της Ενετικής Ποινικής Δικονομίας είναι φαινόμενο αρκετά σύνηθες. Έτσι σε ανάλογη περίπτωση με την από 9/3/1803 απόφασή της η Προεδρία της Πρεβέζης ναι μεν δεν δικαιώνει τον ένοχο (*"διότι δύναται καὶ αὐτὸς ἀκουσίως να ἐσφαλεν"*) *"πλὴν ἐκεῖνο ὅπου βλέπει, εἶναι ὅπου αὐτὸς ἐτιμωρήθη χωρὶς σχηματισμὸν προτζέσου, καὶ χωρὶς καμμίαν μέθοδον νόμου"* (Σ τ α μ ο υ λ η, Πηγές, ΑΜΠ 20, 9 Μαρτίου 1803, φ. 12ν). Στην από 18/6/1802 επιστολή της πάλι η Προεδρία Πρεβέζης προς τους Ευγενεστάτους Προέδρους της Βόνιτσας, επισημαίνει το γεγονός ότι η γυναίκα *Πανάγω σύζυγος του*

πατέρας του κατηγορουμένου. Συνεπώς από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο έγινε εφαρμογή συλλογικής ευθύνης. Κατόπιν αυτού το δικαστήριο επιβάλλει την ποινή της εξορίας θέτοντας ως όρο άρσης της ποινής της εξορίας την συγχώρηση εκ μέρους του πατέρα του παθόντος, όταν δηλαδή το παραπονούμενο μέρος ήθελε δώσει την τελείαν άφεση και αμφότερα τα μέρη ήθελαν προσφέρει τές πλέον ασφαλείς πιεντζαρίας διά την αμοιβαίαν ειρήνην και ησυχίαν.

4. Γενική αμνηστία

Η γενική αμνηστία, στην οποία αναφέρεται η απόφαση του Εφετείου Πάργας, παραχωρήθηκε από τον Ρώσο αυτοκράτορα (αντιπροσωπευομένου από τον Αμιράλιο και Καβαλιέρο Ουσακώφ) και τον Σουλτάνο της Υψηλής Πύλης (αντιπροσωπευομένου από τον Καπιτάνιο Μπέη Κατήρ) στις 9/20 Ιουλίου 1799. Η σχετική προκήρυξη αναγράφει τα ακόλουθα: *ἐπειδή δὲ εἰς τὴν καπιτουλατζιόνε ταύτης τῆς χώρας ἐκρίναμε εὐλόγο νὰ ἐπιβεβαιώσωμεν ὅτι ὅλα τὰ ἀπερασμένα σφάλματα μένουσιν ἀλησμονημένα, ὅθεν τώρα ἐπιθυμοῦμεν καὶ προστάζωμεν ὁποῦ ὅλα τὰ πρῶτα ἀμαρτήματα νὰ ἀλησμονηθῶσιν, ἐάν ἀκολούθησαν πρότερον ἀπὸ τὴν ὑπογραφή τῆς καπιτουλατζιόνες καὶ ἔξω ἂν δὲν ἤθελον φανερωθεῖ φονικά ὅπου τὰ ἐπεχειρίσθησαν τολμηρῶς καὶ μὲ κακουργίαν*¹¹². Η δημόσια αυτή γενική αμνηστία αφορούσε όλα τα εγκλήματα, που διενεργήθηκαν πριν από την συνθηκολόγηση¹¹³ εκτός από τους προμελετημένους φόνους. Κατά συνέπεια το συγκεκριμένο έγκλημα, το οποίο διαπράχθηκε εξ αμελείας θα έπρεπε να θεωρηθεί ως αμνηστευθέν¹¹⁴. Για τον λόγο αυτό η απόφαση αναφέρει ότι *"ἐνθυμηθέντες τὴν διαπανταχοῦ κηρυχθεῖσαν ἀμνηστίαν παρὰ τοῦ ἀϊδίου ἡμῶν βασιλέως"*, στοιχείο που υποδηλώνει, ότι η αμνηστία εκάλυψε όλες τις προ αυτής τελεσθείσας εγκληματικές πράξεις. Είναι ωστόσο αξιοσημείωτο ότι, ενώ το δικαστήριο έπρεπε να είχε κηρύξει αθώο το κατηγορούμενο, εφόσον είχε χορηγηθεί αμνηστία για όλα τα εγκλήματα που διεπράχθησαν χωρίς προμελέτη, γεγονός που λαμβάνει υπόψην του, παρά ταύτα δέχεται τα αιτήματα του κατηγορούμενου και επιβάλλει την ποινή της εξορίας.

Χρήστου Μπουρλιακάκη παραπονῆται ὁποῦ διὰ διαφορὰν κατὰ πάντα δικανικὴν, ἐφυλακώθη τὴν ἀπερασμένην δευτέραν ὁ ἄνδρας τῆς, εὐρίσκεται ἔτι ἐν φυλακῇ καὶ τονίζει ὅτι μία ἄκρα προσωχὴ πρέπει νὰ σπληνηρεῖται διὰ νὰ ἐνεργῶνται οἱ νόμοι, καὶ νὰ ᾔναι αὐτοὶ οἱ ὀδιγοὶ τῶν πράξεων μας, καὶ ὄχι ἡ θέλησίς μας. Στα έγγραφα της Προεδρίας Πρεβέζης επισημαίνεται ιδιαίτερα το γεγονός ότι τα δικαστήρια οφείλουν να μεριμνούν κατά τρόπο, ώστε η ενεργός καταπολέμηση της εγκληματικότητας να συνδυασθεί με την εξασφάλιση του ατόμου από τις αυθαίρετες ή επιπόλαιες ενέργειες των δικαιοδοτικών ή εκτελεστικών οργάνων.

112. Βλ. Χιὼτ ης, Ιστορικά Απομνημονεύματα, σ.738.

113. Πρόκειται για την συνθηκολόγηση την "Καπιτουλατζιόν της Χώρας των Κορυφών", που υπέγραψαν στις 20 Φεβρουαρίου /4 Μαρτίου 1799 οι Γάλλοι και οι Σύμμαχοι στη ρωσική ναυαρχίδα "Άγιος Παύλος" (Βλ. Ν. Μοσχονάς, Ιόνια Νησιά, σ. 392)

114. Προφανώς το έγκλημα διεπράχθηκε πριν τον Φεβρουάριο/ Μάρτιο 1799.